

A H M E D A R İ F

H A S R E T İ N D E N
P R A N G A L A R
E S K İ T T İ M

M E T İ S Y A Y I N L A R I

AHMED ARIF

Hasretinden Prangalar Eskittim

Ahmed Arif (1927-1991) Diyarbakır doğumludur. Ortaöğrenimini Afyon Lisesi'nde tamamladı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde felsefe eğitimi yaparken Ceza Yasası'nın 141. ve 142. maddelerine aykırı eylemde bulunma savıyla ilki 1950, ikincisi 1952-53 olmak üzere iki kez tutuklandığından öğrenimini tamamlama olanağı bulamadı. Çeşitli Ankara gazetelerinde çalıştı. Şiirleri 1944-55 arasında dönemin dergilerinde yayımlandı. İlk ve tek şiir kitabı *Hasretinden Prangalar Eskittim* 1968'de basıldı. Günümüze kadar defalarca baskı yapan kitap, başta 68 ve 78 döneminin sosyal muhalefet hareketleri olmak üzere geniş bir okur kesimi tarafından benimsendi ve bir klasik haline geldi.

ONUR KÜLTÜR
TOPLUMSAL TARİH
VAKFI

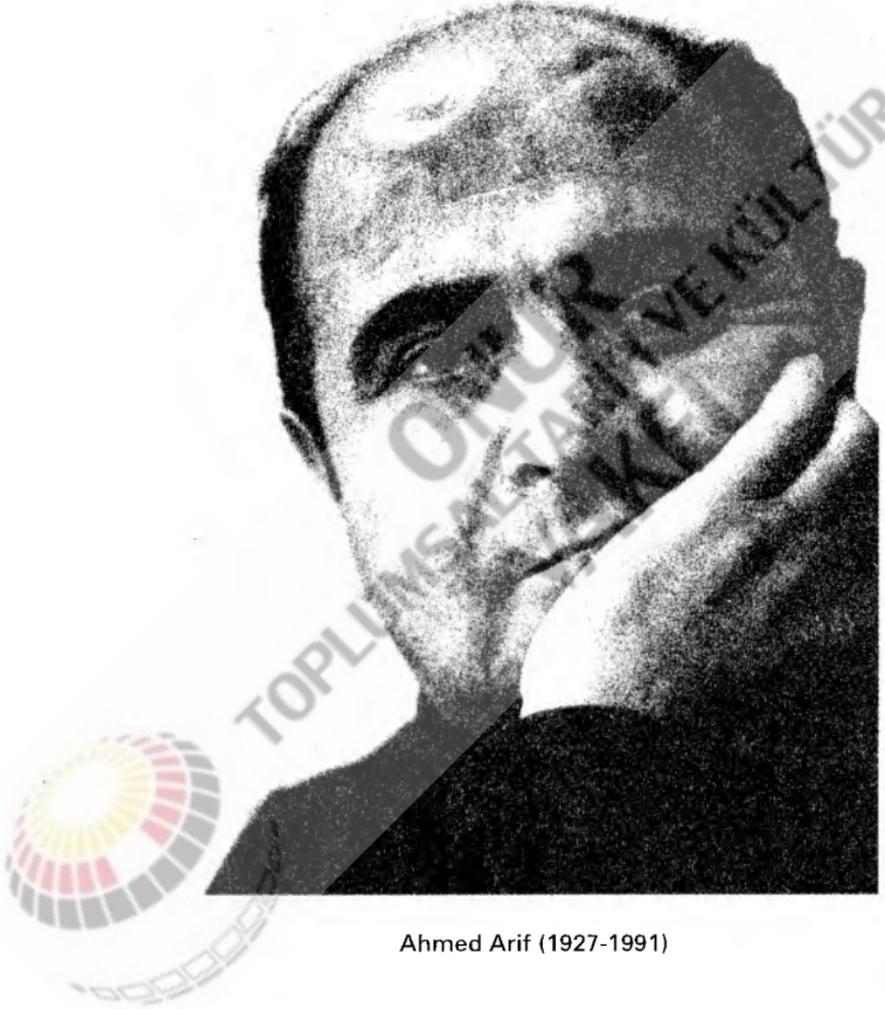
AHMED ARİF
HASRETİNDEN
PRANGALAR
ESKİTTİM

1968-2008

40.YIL ÖZEL BASIMI

AKADEMİ VE KÜLTÜR
VAKFI

Ahmed Arif (1927-1991)

İÇİNDEKİLER

HASRETİNDEN PRANGALAR ESKİTTİM

Sevdan Beni	13
İçerde	14
Karanfil Sokağı	15
Yalnız Değiliz	20
Merhaba	26
Hani Kurşun Sıksan Geçmez Gecedem	29
Akşam Erken İner Mahpusâneye	34
Suskun	39
Ay Karanlık	47
Vay Kurban	50
Unutamadığım	58
Kara	61
Bu Zindan, Bu Kırgın, Bu Can Pazarı	65
Uy Havar!	71
Anadolu	77
Leylim - Leylim	83
Hasretinden Prangalar Eskittim	88
DİYARBEKİR KALESİNDEN NOTLAR VE ADİLOŞ BEBENİN NİNNİSİ	93
OTUZÜÇ KURŞUN	103

ÜÇ YÜREKTEN

Ahmed Arif, *Cemal Süreya* 121

Ahmed Arif, *Nedret Gürcan* 126

Ahmed Arif, *Yılmaz Gruda* 127

EKLER

Sunuş, *Filinta Önal* 135

Kalbim Dinamit Kuyusu 137

Onur da Ağlar 145

Yurdum Benim Şahdamarım 148

Tutuklu 153

Basübadelmevt 154

Rüstemo 157

Kara Sevda 161

AHMED ARIF VE ŞİİRİ ÜZERİNE

Ahmed Arif'le Bir Konuşma

Veysel Öngören 169

Ahmed Arif'le İlgili Bir Anı, Bir-İki Not

Metin Demirtaş 174

Öfkenin ve İnceliklerin Şairi

Adnan Binyazar 177

**HASRETİNDEN
PRANGALAR ESKİTTİM**

**ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI**

SEVDAN BENİ

Terketmedi sevdan beni,
Aç kaldım, susuz kaldım,
Hayın, karanlıktı gece,
Can garip, can suskun,
Can paramparça...
Ve ellerim, kelepçede,
Tütünsüz, uykusuz kaldım,
Terketmedi sevdan beni...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

İÇERDE

Haberin var mı taş duvar?
Demir kapı, kör pencere,
Yastığım, ranzam, zincirim,
Uğruna ölümlere gidip geldiğim,
Zulamdaki mahzun resim,
Haberin var mı?
Görüşmecim, yeşil soğan göndermiş,
Karanfil kokuyor cıgaram
Dağlarına bahar gelmiş memleketimin...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

KARANFİL SOKAĞI

Tekmil ufuklar kışladı
Dört yön, onaltı rüzgâr
Ve yedi iklim beş kıta
Kar altındadır.

Kavuşmak ilmindeyiz bütün fasıllar
Ray, asphalt, şose, makadam
Benim sarp yolum, patikam
Toros, Anti-toros ve âsi Fırat
Tütün, pamuk, buğday ovaları, çeltikler
Vatanım boylu boyunca
Kar altındadır.

Döğüşenler de var bu havalarda
El, ayak buz kesmiş, yürek cehennem
Ümit, öfkeli ve mahzun
Ümit, sapına kadar namuslu
Dağlara çekilmiş
Kar altındadır.

Şarkılar bilirim çığ tutmuş
Resimler, heykeller, destanlar
Usta ellerin yapısı
Kolsuz, yarı çıplak Venüs
Trans-nonain sokağı
Garcia Lorca'nın mezarı,
Ve gözbebekleri Pierre Curie'nin
Kar altındadır.

Duvarları katı sabır taşından
Kar altındadır varoşlar,
Hasretim nazlıdır Ankara.
Dumanlı havayı kurt sevsin
Asfalttan yürüsün Aralık,
Sevmem, netameli aydır.
Bir başka ama bilemem
Bir kaçınıcı bahara kalmıştır vuslat
Kalbim, bu zulümlü sevda,
Kar altındadır.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Gecekondularda hava bulanık puslu
Altındağ gökleri kümülsüslü
Ekmeğe, aşka ve ömre
Küfeleriyle hükmeden
Ciğerleri küçük, elleri büyük
Nefesleri yetmez avuçlarına
–İlkokul çağında hepsi–
Kenar çocukları
Kar altındadır.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Hatıp ay'ın öte yüzü ılıman
Bulvarlar akırkeyf Yenişehir'de
Karanfil Sokağında gün açmış
Hikmetinden sual olunmaz değil
"Mucip sebebin" bilirim
Ve "kâfi delil" ortada...

Karanfil Sokağında bir camlı bahçe
Camlı bahçe içre bir çini saksı
Bir dal süzülür mavide
Al - al bir yangın şarkısı,
Bakmayın saksıda boy verdiğiine
Kökü Altındağ'da, İncesu'dadır.

YALNIZ DEĞİLİZ

Bir ufka vardık ki artık
Yalnız değiliz sevgilim.
Gerçi gece uzun,
Gece karanlık,
Ama bütün korkulardan uzak.
Bir sevdadır böylesine yaşamak,
Tek başına
Ölüme bir soluk kala,
Tek başına
Zindanda yatarken bile,
Asla yalnız kalmamak.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Şafakları ben balığa çıkarım
Akan akmayan sularda
Benim, bütün tezgâhlarda paydosa giden
Bir bahar akşamı dünyada.

Ben dört duvar arasında değilim
Pirinçte, pamukta ve tütündeyim,
Karacadağ, Çukurova ve Cibali'de.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Zehirli kör yılanları
Ve sıtmasıyla
Gün yirmidört saat insan avında
Karacadağ'da çeltikler.
Bir kız çocuğunun gözyaşı gibi
– Ayak bileğinde bir dizi boncuk,
Sol omzunda nazarlık,
Dağ başında unutulmuş, üşümüş,
Minicik bir aşiretin kızının,
Damla - damla, berrak olur pirinci.
Kamyonlarla, katır kervanlarıyla
Beyler sofrasına gider...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Çukurovam,
Kundağımız, kefen bezimiz.
Kanı esmer, yüzü ak.
Sıcağında sabır taşları çatlar,
Çatlamaz ırgadın yüreği.
Dilerse buluttan ak,
Köpükten yumuşak verir pamuğu.
Külhan, kavgacıdır delikanlısı,
Ünlü mahpusânelerinde Anadolunun
En çok Çukurovalılar mahpustur,
Dostuna yarasını gösterir gibi,
Bir salkım söğüde su verir gibi,
Öyle içten
Öyle derin,
Türkü söylemek, küfretmek,
Çukurova yiğidine mahsustur...

Tütünü bilir misin?
"Kız saçı" demiş zeybekler,
Su içmez her damardan,
Yerini kolay beğenmez,
Üşür
Naz eder,
Darılır,
İki yaprak arasında kıyılmış,
Bir parçası var kalbimin
İncecik, ak kâğıtlara sarılır,
Dar vakit yanar da verir kendini,
Dostun susan dudağına...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Sokaklardan,
Kıyılardan,
Gök mavisinden,
Ekmeğinden,
Canevinden ayrı düşmeye
Yani bütün hasretlerin kahrına
Ve zehrine çaresiz kalmaların,
İlk nefesi Hızır gibi yetişir
Cibalide sarılan cıgaranın...

Tütün işçileri yoksul,
Tütün işçileri yorgun,
Ama yiğit,
Pırıl - pırıl namuslu.
Namı gitmiş deryaların ardına
Vatanımın bir umudu...

MERHABA

Gün açar,
Karın verir yağmurlu toprak.
İncesu Deresi, merhaba.
Saçakta serçeler daha çılgındır,
Bulutlarda kartal,
Daha çalımlı.
Koparır göğsünden bir düğme daha,
Tezkere bekleyen biri.
İncesu Deresi, merhaba.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Genç bayraklar vardır,
Barış düşünür,
Kuyularda işçi, mavilikleri.
Ben hepsini düşünürüm,
Yirmidört saat
Ve seni düşünürüm,
Karanlık, hırslı...
Seni, cihanların aziz meyvası.
İlân-ı aşk makamından bir mısra,
Yeşerip, kumıldar içimde,
Düşer aklıma gözlerin...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Oysa murad alamam.
Oysa akdan - karadan
Bilirim, payım bu kadar...
Unutmuş gülmeyi gözbebeklerim.
Unutmuş dudaklarım öpmeyi.
İncesu Deresi, merhaba...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

HANI KURŞUN SIKSAN
GEÇMEZ GECEDEN

Yiğit harmanları, yığınaklar,
Kurulmuş çetin dağlarında vatanların.
Dize getirilmiş haydutlar,
Hayınlar, amana gelmiş,
Yetim hakkı sorulmuş,
Hesap görülmüş.
Demdir bu...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Demdir,
Derya dibinde yangınlar,
Kan kesmiş ovalar üstünde Mayıs...
Uçmuş, bir kuştüyü hafifliğinde,
Çelik kadavrası korugan'ların.
Ölünmüş, cânım, ölünmüş,
Murad alınmış...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Gelgelelim,
Beter, bize kısmetmiş.
Ölüm, böyle altı okka koymaz adama,
Susmak ve beklemek, müthiş
Genciz, namlu gibi,
Ve çatal yürek,
Barışa, bayrama hasret
Uykulara, derin, kaygısız, rahat,
Otuziki dişimizle gülmeğe,
Doyasıya sevişmeğe, yemeğe...
Kaç yol, ağlamaklı olmuşum geceleri,
Asıl, bizim aramızda güzeldir hasret
Ve asıl biz biliriz kederi.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

İçim, bir suskunsa tekin mi ola?
O Malta bıçağı, kınısız, uyanık,
Ve genç bir musrâdır
Filinta endam...
Neden, neden alnındaki yıkkınlık,
Bakışlarındaki öldüren buğu?
Kaç yol ağlamaklı oluyorum geceleri...
Nasıl da almış aklımı,
Sürmüş, filiz vermiş içimde sevdân,
Dost, düşman söz eder kendi kâvlince,
Kınanmak, yiğit başına.
Bu, ne ayıp, ne de yasak,
Öylece bir gerçek, kendi halinde,
Belki, yaşamama sebep...

Evet, ağlamaklı oluyorum, demdir bu.
Hani, kurşun sıksan geçmez gecedin,
Anlatamam, nasıl ıssız, karanlık...
Ve zehir - zıkkım cıgaram.
Gene bir cehennem var yastığımda,
Gel artık...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

AKŞAM ERKEN İNER
MAHPUSÂNEYE

Akşam erken iner mahpusâneye.
Ejderha olsan kâr etmez.
Ne kavgada ustalığın,
Ne de çatal yürek civan oluşun.
Kâr etmez, inceden içine dolan,
Alıp götüren hasrete.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Akşam erken iner mahpusâneye.
İner, yedi kol demiri,
Yedi kapıya.
Birden, ağlamaklı olur bahçe.
Karşıda, duvar dibinde,
Üç dal gece sefâsı,
Üç kök hercai menekşe...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Aynı korkunç sevdâdadır
Gökte bulut, dalda kaysı.
Başlar koymağa hapislik.
Karanlık can sıkıntısı...
"Kürdün Gelini"ni söyler maltada biri,
Bense volta'dayım ranza dibinde
Ve hep olmayacak şeyler kurarım,
Gülünç, acemi, çocuksu...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

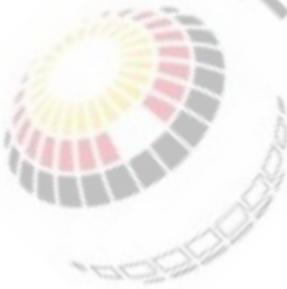
Vurulsam kaybolsam derim,
Çırılçıplak, bir kavgada,
Erkekçe olsun isterim,
Dostluk da, düşmanlık da.
Hiçbiri olmaz halbuki,
Geçer süngüler namluya.
Başlar gece devriyesi jandarmaların...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

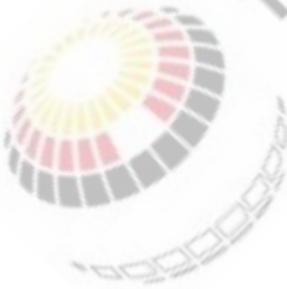
Hırsla çakarım kibriti,
İlk nefeste yarılanır cigaram,
Bir duman alırım, dolu,
Bir duman, kendimi öldüresiye.
Biliyorum, "sen de mi?" diyeceksin,
Ama akşam erken iniyor mahpusâneye.
Ve dışarda delikanlı bir bahar,
Seviyorum seni,
Çıldırasıya...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

SUSKUN

Sus, kimseler duymasın.
Duymasın ölürüm ha.
Aydım yarı gecede
Yeşil bir yağmur sonra...
Yağıyor yeşil.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

En uzak, o adsız ve kimselersiz,
O yitik yıldızda duyuyor musun?
Bir Stradivarius inler kendi kendine,
Yayı, reçinesi, köprüsü yeşil.
Önce bendim diyor ve sonra benim...
Ölümsüz, güzel ve çetin.
Ezgisidir dolaşan bütün evreni,
Bilinen, bilinmeyen ıssızlıkları.
Canımı, tüyerimi sarmada şimdi
Kendi rüzgârıyla vurgun...
Sarıyor yeşil.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Rüya, bütün çektığımız.
Rüya kahrım, rüya zindan.
Nasıl da yılları buldu,
Bir mısra boyu maceram...
Bilmezler nasıl aradık birbirimizi,
Bilmezler nasıl sevdik,
İki yitik hasret,
İki parça can.
Çatladı yüreği çakmaktaşının,
Ağıyor gök kuşaklarının serinliğinde
Çağlardır boğulmuş bir su...
Ağıyor yeşil.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Yivlerinde yeşil güller fıskırmış,
Susmuş bütün namlular...
Susmuş dağ,
Susmuş deniz.
Dünya mışıl - mışıl,
Uykular derin,
Yılan su getirir yavru serçeye,
Kısır kadın, maviş bir kız doğurmuş,
Memeleri bereketli ve serin...
Sağıyor yeşil.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

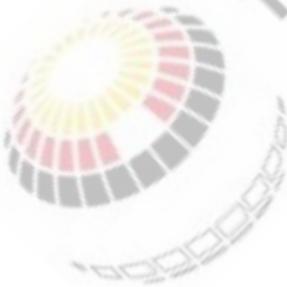

Aydım yarı gecede,
Neron, çocuk kitaplarında çirkin bir surat,
Ve Sezarsa, bir ad, yıkıntılarda.
Ama hançer taşı sanki
Koca Kartaca!
Hani, kibrit suyu vermişlerdi üstüne
Bak nasıl alıyor, yiğit,
Binlerce yıl da sonra
Alıyor yeşil.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Vurur dağın doruğundan
Atmacamın çalkara,
Yalın gölgesi.
Kuş vurmaz, tavşan almaz,
Ama aç, azgın
Köpek balıklarıydı parçaladığı
Bak, Tiber saygılı, suskun.
Bak, nilüfer dizisi zinciri.
Bunlar bukağısı, kolbağlarıdır,
Cihanın ilk umudu, ilk sevgilisi,
Ve ilk gerillası Spartakus'un.
Susuyor yeşil.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Sus, kimseler duymasın,
Duymasın, ölüüm ha.
Aymışam yarı gece,
Seni bulmuşam sonra.
Seni, kaburgamın altın parçası.
Seni, dişlerinde elma kokusu.
Bir daha hangi ana doğurur bizi?

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Ruhum...

Mısrâ çekiyorum, haberin olsun.

Çarşıların en küçük meyhanesi bu,

Saçları yüzümde kardeş, çocuksu.

Derimizin altında o ölüm namussuzu...

Ve Ahmedin işi ilk rasgidiyor.

İlktir dost elinin hançersizliği...

Ağlıyor yeşil.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

AY KARANLIK

Maviye
Maviye çalar gözlerin,
Yangın mavisine
Rüzgârda âsi,
Körsem,
Senden gayrısına yoksam,
Bozuksam,
Can benim, düş benim,
Ellere nesi?
Hadi gel,
Ay karanlık...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

İtten aç,
Yılandan çıplak,
Vurgun ve belâ
Gelip durmuşsam kapma
Var mı ki doymazlığım?
İlle de ille
Sevmelerim,
Sevmelerim gibisi?
Oturmuş yazıcılar
Fermanım yazar
N'olur gel,
Ay karanlık...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Dört yanım puşt zulası,
Dost yüzlü,
Dost gülücüklü
Cıgaramdan yanar.
Alnım öperler,
Suskun, hayın, çıyansı.
Dört yanım puşt zulası,
Dönerim dönerim çıkmaz.
En leylim gecede ölesim tutmuş.
Etme gel,
Ay karanlık...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

VAY KURBAN

Dağlarının, dağlarının ardı,
Nazlıdır.
Uçurum kıyısında incecik bir yol
Gider dolana - dolana,
Bir hastan vardır, umutsuz,
Belki Ayşe, belki Elif
Endamı kuytuda başak,
Memesinin, memesinin altında,
Bir sancı,
Bir hayın bıçak...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Ölüm bu,
Fıkara ölümü
Geldim, geliyorum demez.
Ya bir kuşluk vakti, ya akşam üstü,
Ya da seher, mahmurlukta,
Bakarsın, olmuş olacak.
Bir hastan vardı umutsuz,
Hasreti uykularda,
Hasreti soğuk sularda.
Gayrı, iki korku çiçeğidir gözleri,
İki mavi, kocaman korku çiçeği,
Açar, derin kuyularda...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Dağlarının, dağlarının ardı korkunçtur.
Hiç akıl edip de düşünen var mı?
Gün kimin hesabına tutar akşamı,
Rahmetinden kim demlenir bulutun,
Hayırlı evlât makina
Nasıl canavar kesilir.
Kurdun, karıncanın rızkını veren
Toprak nasıl ayartılır,
Yüz vermez topal öküze,
Ve almaz koynuna kara sabanı.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Sepetçioğlu'm bir kömür işçisidir,
Mavzer değil, kürek tutar Urfalı Nazif
Mal, haraç - mezattır,
Can, pazar - pazar.
Kırmızı, ak ve esmer,
Yumuşak ve sert buğdaları
Yaratan ellerin sahibidir bu,
Kör boğaz, nafaka uğruna,
Haldan düşmüş, tebdil gezer...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Dağlarının, dağlarının ardı,

Nasıl anlatsam...

Ağaçsız, kuşsuz, gölgesiz.

Çırılçıplak,

Vay kurban...

"Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda."

Yiğitlik, sen cehennem olsan da bile

Fedayı kabul etmektir,

Cennet yapabilmek için seni,

Yoksul ve namuslu halka.

Bu'dur ol hikâyet,

Ol kara sevda.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Seni sevmek,
Felsefedir, kusursuz.
İmândır, korkunç sabırlı.
İp'in, kurşun'un rağmına,
Yürür, pervasız ve güzel.
Sıradağları devirir,
Akan suları çevirir,
Alır yetimin hakkım,
Buyurur, kitabınca...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Gün ola, devran döne, umut yetişe,
Dağlarının, dağlarının ardında,
Değil öyle yoksulluklar, hasretler,
Bir tek başak bile dargın kalmayacaktır,
Bir tek zeytin dalı bile yalnız...
Sıkıysa yağmasın yağmur,
Sıkıysa uykudan uyanmasın dağ.
Bu yürek, ne güne vurur...
Kaçar damarlarından karanlık,
Kaçar, bir daha dönemez,
Sunar koynunda yatandan,
Hem de mutlulukla sunar
Beynimizin ışığında yeraltı.

Her mevsim daha genç, daha verimli,
Sunar, pırıl - pırıl, sebil,
Ömrünün en güzel aşk hasadını,
Elimizin hünerinde yeryüzü.
Dolu sofraya, gülen anne, gülen çocuklar,
Bir'e on, bir'e yüz'le akşama gebe
Şafakla doğan işgücü.
Yalanım yok, sözüm erkek sözüdür,
Ol kitapta böylece yazılıdır,
Ol sevdâ, böyledir çünkü...

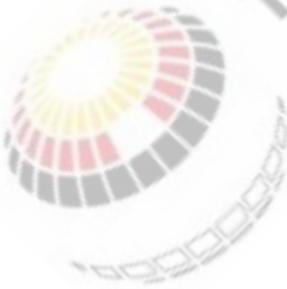
ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

UNUTAMADIĞIM

Açardın,
Yalnızlığında
Mavi ve yeşil,
Açardın.
Tavşan kanı, kınalı - berrak.
Yenerdim acıları, kahpelikleri...

Gitmek,
Gözlerinde gitmek sürgüne.
Yatmak,
Gözlerinde yatmak zindanı.
Gözlerin hani?

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

"To be or not to be" değil.
"Cogito ergo sum" hiç değil...
Asıl iş, anlamak kaçınılmaz'ı,
Durdurulmaz ığı
Sonsuz akımı.

İçmek,
Gözlerinde içmek ayışığını.
Varmak,
Gözlerinde varmak can tılsımına.
Gözlerin hani?

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KùLTÜR
VAKFI

Canımın gizlisinde bir cân idin ki
Kan değil, sevdamız akardı geceye,
Sıktıkça cellâd,
Kemendi...

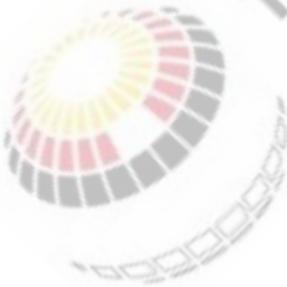
Duymak,
Gözlerinde duymak üç - ağaçları
Susmak,
Gözlerinde susmak,
Ustura gibi...
Gözlerin hani?

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

KARA

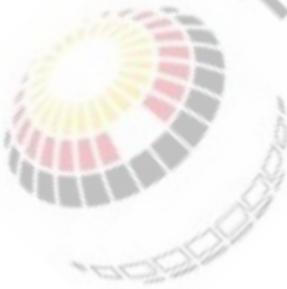
Çarpmış,
Paramparça etmiş,
Kara sütü, kara sevdıyla seni...
Ve kara memelerinde dişlerin âsi,
Karadır, upuzun yattığın gece,
Felek, âh ettirir, boynun kıl - ince...
Cihanlar, çocuklar, kuşlar içinde
Sızlar bir yerlerin
Adsız ve kayıp
Sızlar, usul - usul, dargın,
Ve kan tadında bir konca,
Damıtır kendini mısralarınca...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

De be aslan karam,
De yiğit karam,
Hangi kalemin yazısı,
Zorlu yazısı,
Belanda?

Anadan doğma nişan mı,
Sütlü barut damgası mı,
Bir gece parçası mı kaburgandaki?
Kız kâkülü, ne hal eylermiş teni,
Ellerin, deli hoyrat,
Ellerin, susuz, yangın.
Ellerin ooooy alarga...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

De be aslan karam,
De yiğit karam,
Hangi güzelin diş yeri,
Mavi diş yeri,
Sevdanda?

Vurmuş,
Demirlerin çapraz gölgesi,
Alnın galip ve serin.
Künyen çizileli kaç yıldız uçtu,
Kaç ayva sarardı, kaç kız sevişti,
Gelmemiş, kimselerin...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

De be aslan karam,
De yiğit karam,
Hangi zehirin meltemi,
Saran meltemi,
Hülyanda?

Hakikatlı dostun muydu,
Can koyduğun ustan mıydı,
Bir uyumaz hasmın mıydı,
"Oooooof" de bunlar olsun muydu?

De be aslan karam,
De yiğit karam,
Hangi kahpenin hançeri,
Saklı hançeri,
Yaranda?

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

BU ZİNDAN, BU KIRGIN,
BU CAN PAZARI

Gördüler
Yedi cihan,
İn, cin, Kaf dağının ardındakiler,
Kıtlık da kıran da olsa
Gördüler analar neler doğurur
Amân amân hey...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Dünyalar vardır elvan,
Bir su damlasında, bir kıl ucunda,
Meyvalar vardır, meyvalar,
Ağacı, omcası yok,
Sana vurgun, sana dost.
Beride Kabil'in murdar baltası
Ve kan değirmenleri,
Kader kahpesi.
Beride borazancıları o puşt ölümün,
Hazır, zilzurna keyfinden,
Hazır ırzını vermeğe
Yiğitler vuruldukça.
Timsah kısmı çünkü yavrusunu yer
Akarsu duruldukça.
Cadı, yalan hamurunu dağ - dağ yoğurur
Amân amân hey...

Bu zindan, bu kırgın, bu can pazarı,
Macera değil.

Yaşamak, sade "yaşamak"

Yosun, solucan harcıdır.

Öyle açar ki murat.

Susuz, güneşsiz de kalsa, koparılsa da

Şavkı, bulut güllerinden daha bir suna,

Daha bir burcu - burcudur.

Bu zindan, bu kırgın, bu can pazarı

Macera değil

Sardığım toprağımın altın sabrıdır.

O sert, erkek hüznüdür lâhza başında

Cıgara değil.

Ve sevgilim uykusunda bağırır

Amân amân hey...

Meltemin bir tadı, ustura ağzı
Biri, kız memesi, tılsım,
Yağmurun bir damlası süzölmüş küfür,
Bir damlası, aşk.
Senin uykuların hayın,
Düşlerin kardeş.
Duyar mısın, ağlayıp sızlar mısın ki?
Gece, samanyollarında rüzgâr çıkıncayadek,
Mısrâlarım kardeş - kardeş çağırır
Amân amân hey...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Serabın bir sonu vardır,
Ufkun, sıradığın sonu.
Uçarın, kaçarın bir sonu vardır
Senin sonun yok.
Mandaların, kavakların pazarı olur,
Senin pazarın olamaz.
Sensiz nar çatlamaz, bebek gıı demez.
Beni böyle şair, divane etmez,
Kızımın çatal göğsü.
Senin yüzün suyu hürmetinedir
Buğdalara, cevizlere yürüyen
Kara toprağın ak südü...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

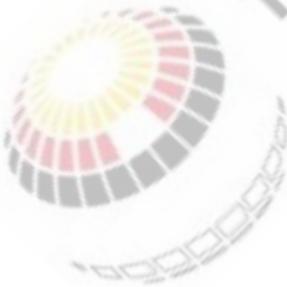
Bir bilsen kimlere tasa, kedersin,
Anlar mısın, şaşırıp ağlar mısın ki?
Bir bilsen kardeşlerim ne can çocuklar
Ve bilsen nasıl vurur beni bu duvar.
Akşam - akşam, kara sevdam ağırır
Amân, amân hey...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

UY HAVARI!

Yangınlar,
Kahpe fakları,
Korku çığları,
Ve irin selleri, aç yırtıcılar,
Suyu zehir bıçaklar ortasındasın.
Bir cana, bir başa kalmışsın vay vay!
Pusatsız, duldası, üryan
Bir cana bir de başa
Seher vakti leylım - leylım
Cellât nişangâhlar aynasındasın
Oy sevmişem ben seni...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Üsküdüardan bu yan lo kimin yurdu!
He canım...
Çiçekdağı kıtlık, kıran,
Gül açmaz, çağla dökmez.
Vurur alnım şakına
Vurur çakmaktaşı kayalarıyla
Küfrünü, Medetsiz, Munzur.
Şahmurat Suyu kan akar
Ve ben şairim.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Namus işçisiyim yani

Yürek işçisi.

Korkusuz, pazarlıksız, kül elenmemiş,

Ne salkım bir bakış

Resmin çekeyim,

Ne kınıs bir rüzgâr

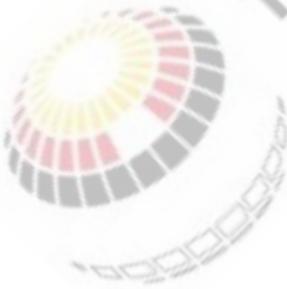
Mısrâ dökeyim.

Oy sevmişem ben seni...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Ve sen daha demincek,
Yıllar da geçse demincek,
Bıçkılanmış dal gibi ayrı düştüğüm,
Ömrümün sebebi, ustam, sevgilim,
Yaran derine gitmiş,
Fital tutmaz, bilirim.
Ama hesap dağlardır,
Umut, dağlarla.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Düşün, uzay çağında bir ayağımız,
Ham çarık, kıl çorapta olsa da biri
Düşün, olasılık, atom fiziği
Ve bizi biz eden amansız seveda,
Atıp bir kıyıya iki zamanı
Yarının çocukları, gülleri için
Herbirinin ayvatüyü, çilleri için,
Koymuş postasını,
Görmüş restini.
He canım,
Sen getir üstünü.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Uy havar!
Muhammed, İsa aşkına,
Yattığın ranza aşkına,
Deeey, dağları un eder Ferhadın gürzü!
Benim de boş yanımla hançer yalım
Ve zulamda kan - ter içinde, âsi,
He desem, koparacak dizginlerini
Yediveren gül kardeşi bir arzu
Oy sevmişem ben seni...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

ANADOLU

Beşikler vermişim Nuh'a,
Salıncaklar, hamaklar,
Havva Ana'n dünkü çocuk sayılır,
Anadoluyum ben,
Tanıyor musun?

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Utandırım,
Utandırım fıkıralıktan,
Ele, güne karşı çıplak...
Üşür fidelerim,
Harmanım kesat.
Kardeşliğin, çalışmanın,
Beraberliğin,
Atom güllerinin katmer açtığı,
Şairlerin, bilginlerin dünyalarında,
Kalmışım bir başıma,
Bir başıma ve uzak.
Biliyor musun?

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Binlerce yıl sağılmışım,
Korkunç atlılarıyla parçalamışlar
Nazlı, seher - sabah uykularımı
Hükümdarlar, saldırganlar, haydutlar,
Haraç salmışlar üstüme.
Ne İskender takmışım,
Ne şah, ne sultan
Göçüp gitmişler, gölgesiz!
Selâm etmişim dostuma
Ve dayatmışım...
Görüyor musun?

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Nasıl severim bir bilsen.
Köroğlunu,
Karayılanı,
Meçhul Askeri...
Sonra Pîr Sultanı ve Bedrettini.
Sonra kalem yazmaz,
Bir nice sevda...
Bir bilsen,
Onlar beni nasıl severdi.
Bir bilsen, Urfa'da kurşun atanı,
Minareden, barikattan,
Selvi dalından,
Ölüme nasıl gülerdi.
Bilmeni mutlak isterim,
Duyuyor musun?

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Öyle yıkma kendini,
Öyle mahzun, öyle garip...
Nerede olursan ol,
İçerde, dışarda, derste, sırada,
Yürü üstüne - üstüne,
Tükür yüzüne cellâdın,
Fırsatçının, fesatçının, hayının...
Dayan kitap ile
Dayan iş ile.
Tırnak ile, diş ile,
Umut ile, sevda ile, düş ile.
Dayan rüsva etme beni.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Gör, nasıl yeniden yaratırım,
Namuslu, genç ellerinle.
Kızlarım,
Oğullarım var gelecekte,
Herbiri vazgeçilmez cihan parçası.
Kaç bin yıllık hasretimin koncası,
Gözlerinden,
Gözlerinden öperim.
Bir umudum sende,
Anlıyor musun?

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

LEYLİM - LEYLİM

Leylím - leylím dünyamızın yarısı
Al - yeşil bahar,
Yarısı kar olanda
Gene kavim - kardaş, can - cana düşman,
Gene yediboğum akrep,
Sarı engerek,
Alnımızın aklığında puşt işi zulüm
Ve câmm yarı geceler
Çift kanat kapılarına karşı darağaçları,
Mahpusânede çeşme
Yandan akar olanda,
Gelmiş yoklamış ecel
Kaburgam arasından.
Yoklasın hele...

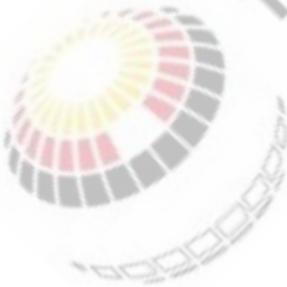
Çağdır, can dayanmaz.
Çağdır, en çatal, en ası,
Cehennem koncası memelerinin.
Çağdır, kırk gün - kırk gece
Kolların boynuma kement,
He cânım kötüye inat...
Vâh ki ne desem,
Kurşunları namlulara sürülü,
İ'kelleri kan,
Baskıncılar uykumuzu yıkar olanda,
Alır yüreğim:

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

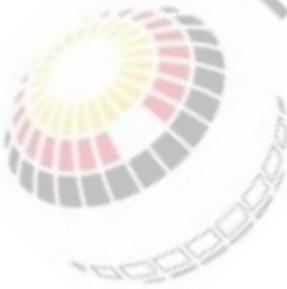

Yankın yasak, aynalara.
İnemem bahçende talan.
Tam, boş yanı bu, derim namussuzun,
Tam, bıçağım cehennem gibi güzelken,
Aklıma düşüyorsun
Ellerim arık.....

Bilmiş
Bütün zula'lar,
Eğri hançer, kara mavzer, kan pusu.
Ve insan düşüncesinin o en orospu,
O en ayıp, frengili yemişi,
Çıldırılmış uranyum
Bilmiş,
Bilsinler!.
Sana nasıl yandığımı
Uuuuy gelin...

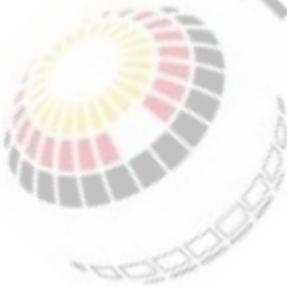
İşte kan tutmuş korsanlar,
Haramla beslenmiş azgın,
Düzmece peygamberler
Ve cüceleri
Ve iğdiş ve aptal kölelerine karşı,
İşte bir kez daha
Bu can bendeyken,
Delin, divânenim işte
Uuuuy gelin...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

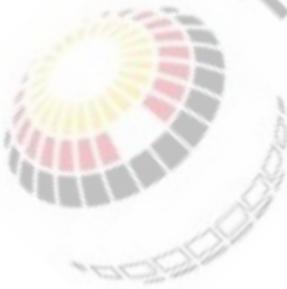
Bu yasaklar,
Fıravun kalıntısı.
Yoksun,
Akdan - karadan.
Gizline, cânevine kurulu faklar.
Gün ola, umut kesip korkunç yetinden,
Murdar tutkusuna dünyasızlığın,
Gün ola, düşesin bekler.
Düşme!.
Ölürüm...
Gözlerinden, gözlerinden olurum.

Leylım - leylım
Ayvalar, nar olanda
Sen bana yâr olanda
Belâlı başımıza
Dünyalar dar olanda.

HASRETİNDEN
PRANGALAR ESKİTTİM

Seni, anlatabilmek seni.
İyi çocuklara, kahramanlara.
Seni, anlatabilmek seni,
Namussuza, haldan bilmez,
Kahpe yalana.

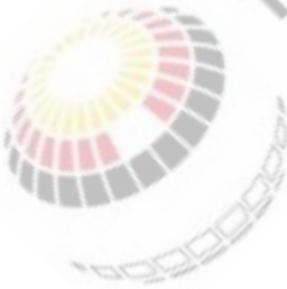
ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Ard - arda kaç zemheri,
Kurt uyur, kuş uyur, zindan uyurdu.
Dışarda gürül - gürül akan bir dünya...
Bir ben uyumadım,
Kaç leylım bahar,
Hasretinden prangalar eskittim.
Saçlarına kan gülleri takayım,
Bir o yana,
Bir bu yana...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Seni, bağırabilsem seni,
Dipsiz kuyulara,
Akan yıldıza,
Bir kibrit çöpüne varana,
Okyanusun en ıssız dalgasına
Düşmüş bir kibrit çöpüne.

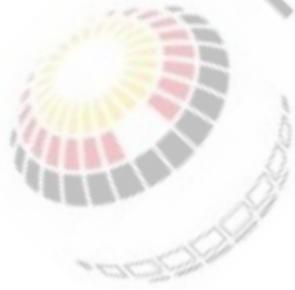

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Yitirmiş tulsımım ilk sevmelerin,
Yitirmiş öpücükleri,
Payı yok, apansız inen akşamdan,
Bir kadeh, bir cıgara, dalıp gidene,
Seni, anlatabilsem seni...
Yokluğun, Cehennemın öbür adıdır
Üşüyorum, kapama gözlerini...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

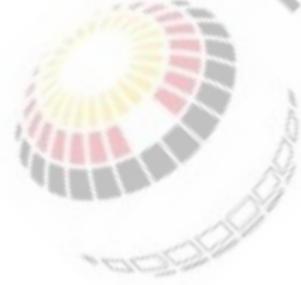

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÙLTÜR
VAKFI

DİYARBEKİR KALESİNDEN NOTLAR
VE
ADİLOŞ BEBENİN NİNNİSİ

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÙLTÜR
VAKFI

1.

Varamaz elim

Ayvasına, narına can dayanmazken,

Kırar boynumu yürürüm.

Kurdun, kuşun bileceği hal değil,

Sormayın hiç

Laaaaal...

Kara ferman çıkadursun yollara,

Yârin bahçesi târûmar,

Kan eder perçem

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

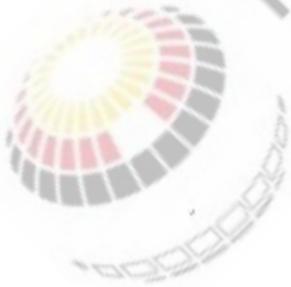
Olancaşı bir tutam can,
Kadasına, belâsına sunduğum,
Ben öleydim loooy...
Elim boş,
Ayağım pusu.
Bir ben bileceğim oysa
Ne âfat sevdim.
Bir de ağız var dili yok
Diyarbakir Kalesi...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

2.

Açar,
Kan kırmızı yediverenler
Ve kar yağar bir yandan,
Savrulur Karacadağ,
Savrulur zozan...
Bak, bıyığım buz tuttu,
Üşüyorum da
Zemheri de uzadıkça uzadı,
Seni, baharmışın gibi düşünüyorum,
Seni, Diyarbekir gibi,
Nelere, nelere baskın gelmez ki
Seni düşünmenin tadı...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

3.

Hamravat suyu dondu,
Diclede dört parmak buz,
Biz kuyudan işliyoruz kaba - kacağa,
Çayı, kardan demliyoruz.
Anam sır gibi saklar siyatiğini,
"Yel" der, "Baharın geçer".
Bacım, ikicanlı, ağıt,
Güzel kızdır, bilirsin,
İlki bu, bir yandan saklı utanır
Ve bir yandan korkar
Ölürüm deyi.
Bir can daha çoğalacağız bu kış,
Bebeğim, neremde saklayım seni?
Hoş gelir,
Safa gelir,
Ahmed Arif'in yeğeni...

4.

Doğdun,
Üç gün aç tuttuk
Üç gün meme vermedik sana
Adiloş Bebem,
Hasta düşmeyesin diye,
Töremiz böyle diye,
Saldır şimdi memeye,
Saldır da büyü....

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Bunlar,
Engerekler ve çıyanlardır,
Bunlar,
Aşımıza, ekmeğimize
Göz koyanlardır,
Tanı bunları,
Tanı da büyü..

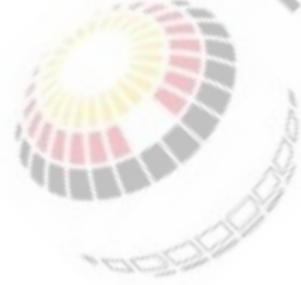

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Bu, namustur
Künyemize kazılmış,
Bu da sabır,
Ağulardan süzölmüş.
Sarıl bunlara
Sarıl da büyü...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

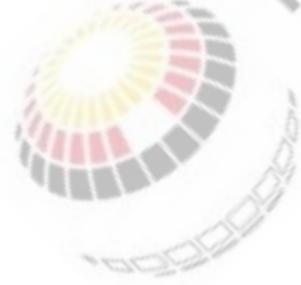

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÙLTÜR
VAKFI

OTUZÜÇ KURŞUN

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÙLTÜR
VAKFI

1.

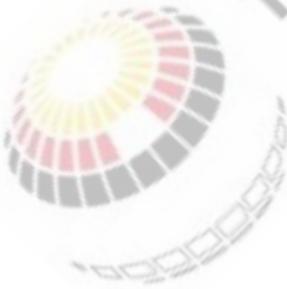
Bu dağ Mengene dağıdır
Tanyeri atanda Van'da
Bu dağ Nemrut yavrusudur
Tanyeri atanda Nemruda karşı
Bir yanın çığ tutar, Kafkas ufkudur
Bir yanın seccade Acem mülküdür
Doruklarda buzulların salkımı
Fırarî güvercinler su başlarında
Ve karaca sürüsü,
Keklik takımı...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Yiğitlik inkâr gelinmez
Tek'e - tek döğüşte yenilmediler
Bin yıllardan bu yan, bura uşığı
Gel haberi nerden vererek
Turna sürüsü değıl bu
Gökte yıldız burcu değıl
Otuzüç kurşunlu yürek
Otuzüç kan pınarı
Akmaz,
Göl olmuş bu dağıda...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

2.

Yokuşun dibinden bir tavşan kalktı
Sırtı alaçakır
Karnı sütbeyaz
Garip, ikicanlı, bir dağ tavşanı
Yüreği ağzında öyle zavallı
Tövbeye getirir insanı
Tenhaydı, tenhaydı vakitler
Kusursuz, çırılçıplak bir şafaktı

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Baktı otuzüçten biri
Karnında açlığın ağır boşluğu
Saç sakal bir karış
Yakasında bit,
Baktı kolları vurulu,
Cehennem yürekli bir yiğit,
Bir garip tavşana,
Bir gerilere.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Düştü nazlı filintası aklına,
Yastığı altında küsmüş,
Düştü, Harran ovasından getirdiği tay
Perçemi mavi boncuklu,
Alnında akıtma
Üç topuğu ak,
Ekşini hovarda, kıvrak,
Doru, seglâvi kısırağı.
Nasıl uçmuşlardı Hozat önünde!

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Şimdi, böyle çaresiz ve bağı,
Böyle arkasında bir soğuk namlu
Bulunmayaydı,
Sığınabilirdi yüceltilere...
Bu dağlar, kardeş dağlar, kadrini bilir,
Evvel Allah bu eller utandırmaz adamı,
Yanan cıgaranın külünü,
Güneşlerde çatal kıvılcımlanan
Engereğin dilini,
İlk atımda uçuran
Usta elleri...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Bu gözler, bir kere bile faka basmadı
Çığ bekleyen boğazların kıyametini
Karlı, yumuşacık hıyanetini
Uçurumların,
Önceden bilen gözleri...
Çaresiz
Vurulacaktı,
Buyruk kesindi,
Gayrı gözlerini kör sürüngenler
Yüreğini leş kuşları yesindi...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

3.

Vurulmuşum

Dağların kuytuluk bir boğazında

Vakitlerden bir sabah namazında

Yatarım

Kanlı, upuzun...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Vurulmuşum
Düşüm, gecelerden kara
Bir hayra yoranım çıkmaz
Canım alırlar ecelsiz
Sığdıramam kitaplara
Şifre buyurmuş bir paşa
Vurulmuşum hiç sorgusuz, yargısız

Kirvem, hallarımı aynı böyle yaz
Rivayet sanılır belki
Gül memeler değil
Domdom kurşunu
Paramparça ağızımdaki...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

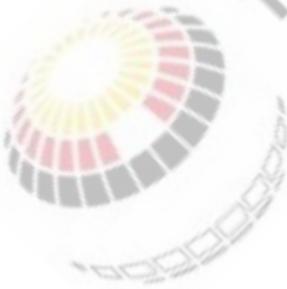
4.

Ölüm buyruğunu uyguladılar,
Mavi dağ dumanını
ve uyur - uyanık seher yelini
Kanlara buladılar.
Sonra oracıkta tüfek çattılar
Koynumuzu usul - usul yoklayıp
Aradılar,
Didik - didik ettiler
Kırmanşah dokuması al kuşağımı
Tespihimi, tabakamı alıp gittiler
Hepsi de armağandı Acemelinden...

OTUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Kirveyiz, kardeşiz, kanla bağlıyız
Karşıyaka köyleri, obalarıyla
Kız alıp vermişiz yüzyıllar boyu,
Komşuyuz yaka yakaya
Birbirine karışır tavuklarımız
Bilmezlikten değil,
Fıkıralıktan
Pasaporta ısınmamış içimiz
Budur katlimize sebep suçumuz,
Gayrı eşkiyaya çıkar adımız
Kaçakçıya
Soyguncuya
Hayına...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Kirvem, hallarımı aynı böyle yaz
Rivayet sanılır belki
Gül memeler değil
Domdom kurşunu
Paramparça ağızındaki...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

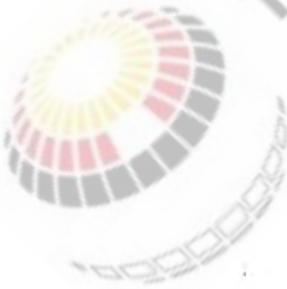
5.

Vurun ulan,
Vurun,
Ben kolay ölmem.
Ocakta küllenmiş közüm,
Karnımda sözüm var
Haldan bilene,
Babam gözlerini verdi Urfa önünde
Üç de kardaşını
Üç nazlı selvi,
Ömrüne doymamış üç dağ parçası.
Burçlardan, tepelerden, minarelerden
Kirve, hısım, dağların çocukları
Fransız Kuşatmasına karşı koyanda

Bıyıkları yeni terlemiş daha
Benim küçük dayım Nazif
Yakışıklı,
Hafif
İyi süvari
Vurun kardaş demiş
Namus günüdür
Ve şaha kaldırmış atını.

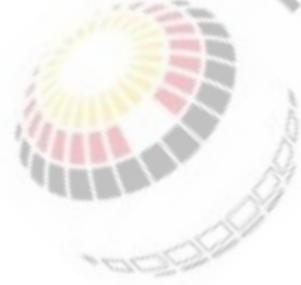
Kirvem hallarımı aynı böyle yaz
Rivayet sanılır belki
Gül memeler değil
Domdom kurşunu
Paramparça ağzımdaki...

ÜÇ YÜREKTEN

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÙLTÜR
VAKFI

AHMED ARİF

Cemal Süreya

"Bir şair: Ahmed Arif
Toplar dağların rüzgârlarını
Dağıtır çocuklara erken"

Hasretinden Prangalar Eskittim kitabıyla Ahmed Arif'in şiiri de gün ışığına çıktı. Böylece Ahmed Arif'in Türk şiirinde zaten öteden beri sağlamış bulunduğu yer, okurun gözünde de matematik bir kesinlik kazandı. Sanırım, bu yer, bundan sonra en az tartışılır yerlerden biri olacaktır. Şu yaşadığımız günler sıkıntılı, karmaşalı günler. Çok hareketli günler. Ama bu arada fikir ve sanat hayatımızda yerleşik değerler ile yeni değerler arasında, yerleşik değerlerin kendi içinde, yeni bir trafik doğmuş bulunuyor. Şimdiye dek şu yönden bakılmış değerlere şimdi bir de bu yönden bakılmakta, dayanıksız değerler ufalanmakta, silinmekte, çok şeyin hesabı görülmektedir. Ayrıca sağlam değerler yerlerini bulmaktadır ya da bulmaları için pek bir şey kalmamaktadır. Bunun için, iyidir diyorum, bu sarsıntı, bu karmaşa. Daha önce şairler arası bir "pazarı" olan Ahmed Arif de bu arada bu durumdan fırlayıp okura uzanmak olanağını buldu ya da gereğini duydu.

Ahmed Arif Diyarbakırlı. İlk şiirleri 1948-51 yılları arasında bir-iki dergide görüldü. O günlerde kendisi Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde, Felsefe bölümünde öğrenciydi. Sonra tutuklandı. İlk şiirlerini ortaya çıkardığı sıralarda Orhan Veli ve arkadaşları şiire iyice hâkim görünüyorlardı. Garip dönemi bitmiş, Sabahattin Eyuboğlu'nun deyişiyle "halk olarak sanat"ın dolaylarında dolaşılmaya başlamıştı. Bütün gençler, bütün yeni yetmeler Orhan Veli'ye, Oktay Rıfat'a, Melih Cevdet Anday'a öykünüyordu. Sanki şiir yalnız onların yazdığıydı; onların yazdığından başka şiir olamazdı sanki. Gençlerin bu bilinçsiz tutumu şi-

irimize zararlı olmuştur. Ama genç sanatçıların çoğu böyle olmakla birlikte, aralarında kendi çıkış noktalarını geliştirmeye çalışan, Orhan Veli ve arkadaşlarına pek kulak asmayan kimseler de yok değildi. Ahmed Arif'i de bunlardan biri olarak görüyoruz. İlk şiirinde bile, Garip'le gelen şiirin içeriğine aldırmamıştır. Önerilmekte olan ve bir çeşit şiirsiz şiir diyebileceğimiz hareketi umursamadan kendi doğrultusunda çalışan birkaç şairden biri de odur.

Ahmed Arif'in şiiri bir bakıma Nâzım Hikmet çizgisinde, daha doğrusu Nâzım Hikmet'in de bulunduğu çizgide gelişmiştir. Ama iki şair arasında büyük ayrılıklar var. Nâzım Hikmet, şehirlerin şairidir. Ovadan seslenir insanlara, büyük düzlüklerden. Ovada akan "büyük ve bereketli bir ırmak" gibidir. Uygardır. Ahmed Arif ise dağları söylüyor. Uyrukluk tanımayan, yaşsız dağları "âsi" dağları. Uzun ve tek bir ağıt gibidir onun şiiri. "Daha deniz görmemiş" çocuklara adanmıştır. Kurdun kuşun arasında, yaban çiçekleri arasında söylenmiştir, bir hançer kabzasına işlenmiştir. Ama o ağıtta, bir yerde, birdenbire bir zafer şarkısına dönüşecekmiş gibi bir umut (bir sanrı, daha doğrusu bir hırs), keskin bir parıltı vardır. Türkü söyleyerek çarpışan, yaralıyken de, arkadaşları için tarih özeti çıkaran, buna felsefe ve inanç katmayı ihmal etmeyen bir gerillanın şiiridir. Karşı koymaktan çok, boyun eğmeyen bir doğa içinde. Büyük zenginliği ilkel bir katkısızlık olan atıcı, avcı bir doğa içinde.

1959-62 yılları arasında Ankara'daydım, Muzaffer Erdost tanıştırmıştı bizi. Hemen dost olmuştuk. O sıra, Muzaffer Erdost, *Ulus* gazetesinin basımevi müdürüydü. Ahmed Arif de *Medeniyet* gazetesinde çalışıyordu. Haftanın üç-dört günü beraberdik. Daha doğrusu üç-dört gecesi. Ben, geceye doğru, saat 11-12 sıralarında *Ulus* gazetesine giderdim. O ara, kendi gazetesini erkenden bağlamış bulunan Ahmed Arif de oraya gelmiş olurdu. Muzaffer'in odasında oturur, sabaha kadar konuşurduk. Nelerden konuşurduk? Her şeyden. Sabahleyin, yürüye yürüye Kızılay'a kadar gidilir, orada ayrılırdı. Yaz, kış, hep böyle. Bu sıkı ilişki birbirimizi iyice tanımamıza yardım etti. Her şairin konuşma tarzıyla (hatta yüzüyle) şiiri arasında bir yakınlık, bir benzerlik vardır muhakkak; ama konuşmasıyla şiiri arasında bu kadar bir özdeşlik bulunan bir şaire ilk kez Ahmed Arif'te rastlıyordum. Onun şiiri, konuşmasından alınmış herhangi bir parça gibidir; konuşması ise, şiirin her yöne doğru bir devamı gibi. Bir bakıma "oral" (ağza ilişkin) bir şiirdir onunki. Bizde oral şiirin tuhaf bir kaderi vardır: Bu şiirde, genellikle, ya kuru bir söylevciliğe dü-

şülür, ya da harcıâlem duyguların tekdüze evrenine. Daha doğrusu, ne-
dense şimdiye kadar genellikle böyle olmuştur. Bu, sözün yakışığı uğru-
na, şiirin elden çıkarılması, harcanmasıdır. Ahmed Arif'in şiirinde böyle
bir sakınca yok. Hiçbir zaman söyleve düşmez. Bir duygu sağnağı, imge-
ler halinde, sıra sıra mısralar kurar. Ana düşünce, dipte, her zaman belir-
li, ama sakin durur; çoğalır, büyür belki, ama kalın bir damar halinde
hep dipte durur. Ahmed Arif, kendi şiirine en uygun yapıyı ve mısra dü-
zenini bulmuş bir şairdir. Anlatımıyla, şiirin özü arasında özdeşlik vardır.
Türkçe destan türünün en ilginç deneylerini yapmıştır. En ilginç çıkışı-
nı desek daha yerinde olacak. Bir yalçınlığı koyuyor şiirine Ahmed Arif,
bir graniti. O yalçınlıktan, birden, sınır köylerine iniyor; "tavukları bir-
birine karışan" insanları anlatıyor. Bu birdenbirelik onu kekre diyebile-
ceğimiz bir lirizme ulaştırıyor. Ya da tersi oluyor. Eksiksiz bir silah kolek-
siyonunun arasından görüşmecisinin yolladığı taze soğan demetini görü-
yorsunuz. Ahmed Arif, Doğu Anadolu'nun, sınır boylarının yersel gö-
rüntüleri içinde oraların türkülerini kalkındırıyor, bütün Anadolu tür-
külerine ulaştırıyor onları, büyütüyor, besliyor; ama boğulmuyor onların
arasında. Doğu Anadolu insanının müthiş malzemesini korkusuz bir li-
rizm içinde önümüze yığıyor. Sonra bütün Anadolu insanına doğru yay-
ıyor onu. Pir Sultan Abdal'ı, Urfalı Nazif'i, Köroğlu'na, Bedrettin'e gö-
türüyor. Büyük bir sevgiye, bir umuda çağırıyor Anadolu insanını; göz-
lerinden öperek, çıldırmasıya severek. Evet, halk türkülerinden yararlanı-
yor Ahmed Arif. Yalnız, halk kaynağının, edebiyat için, şiir için, türkülerden
öte daha bir sürü olanak taşıdığını, hatta öbür halk kaynakları
içinde türkülerin o kadar da büyük bir ağırlık taşımadığını iyi biliyor. Bu
yanıyla halk kaynağına eğildiklerini sanan başka şairlerden ayrılıyor. On-
lar gibi sadece türkülerle yaslanmıyor. Özellikle destan türü için vazgeçil-
mez olan tavrı ta temelden takınıyor. Çalışmalarını ona göre yapıyor.

Ahmed Arif kendi şiirine en uygun yapıyı ve mısra düzenini getir-
miştir, dedik. Bir de, Paul Eluard için söylenmiş bir sözün onun şiirine
de uyduğunu söyleyelim: Paul Eluard'ın şiiri imgenin tutsağı değildir;
gerçeküstücü döneminde de, ondan sonraki dönemde de, şiirin temelinde
yatan ana öge, mısraların kısalığı, kuruluş tarzı ve bunları birbirleriyle
bağlama biçimi sayesinde ipuçlarını hiçbir zaman saklamamıştır. Ah-
med Arif te de öyle. İmge, çıplaklığın çarpıcılığını taşır; düşünce, vuru-
cu özelliğini ilk anda kullanır. *Hasretinden Prangalar Eskittim*'de bunun
birçok örneğini görüyoruz. Sonra imge onda sınırlı bir öge değil. Bir ba-

kıma şiirin kendisi, bütünü. Öyle ki bütünüyle vardır onun şiiri. Kelimeler ilişkin oldukları kavramları aşan ve daha geniş durumları kavrayan bir nitelik gösteriyor. Şiirin bütünü içinde kullanılmış bazı düz sözler inanılmaz bir çarpıcılık, bir imge yeteneği kazanmaktadır Ahmed Arif'te. Öte yandan, şiirin içinde birer ikişer kelimelik mısralar halinde akan bu sözler biçim yönünden de önem kazanmaktadır. Öyle ki, kendiliğinden doğa ve yalnız Ahmed Arif'e özgü gizli bir aruz gibi bu sözlerden bütün şiire bir müzik yayılmakta, ya da bütün şiir çekidüzenini onlarda bulmaktadır.

Sözgelimi, "Otuzüç Kurşun" da:

*Yakışıklı
Hafif
İyi süvari*

mısralarının; yine aynı şiirde:

*Ve karaca sürüsü
Keklik takımı...*

mısralarının böyle bir işlevi vardır.

Bu, Mayakovski'nin ritm elde etmek için yaptığı biçim çalışmalarını akla getiriyorsa da, aslında bu noktada iki şairin tutumlarını birbirine karıştırmamak gerekir. Mayakovski için, ritm, bir yerde, her şeydir; "şiirin temel gücünü" ritimde bulur o; bir endüstriye benzettiği şiir için ritm manyetik gücü ya da elektriklenmeyi temsil eder. Ahmed Arif için ise ritm sadece bir olanak olarak önemlidir. Ama aralarındaki asıl ayırım şurda sanırım: Mayakovski'de ritm, bir bakıma, şiirin dışında bir yerdedir, anonim bir tekniktir. Bunun için sık sık düşey ya da yatay ses benzerliklerine, bağdaşmalarına başvurur. Daha özetlersek: Mayakovski ritmi ses'te aramaktadır. Ahmed Arif ise söz'de arar. Bunun için onun şiiri bir noktada "oral" niteliğini bırakır, çok ötelere gider. Bu yanıyla çağdaş şiirin en yeni yönsemelerine karışır. Özellikle imge konusunda yaptığı sıçrama onu bugünkü şiiri hazırlayanlardan biri yapmıştır. Zaten birçok şairin onun etkisinden geçmesi de bunu gösteriyor. Sadece bu bakımdan bile *Hasretinden Prangalar Eskittim*, geç kalmış bir kitap değildir. Bir de şu bakımdan geç kalmış bir yapıt değildir *Hasretinden Prangalar Eskittim*: Yaşsız bir şiirdir Ahmed Arif'in şiiri. Günün değil, çağın değil, çağ-

ların "aktüalitesi"yle doludur. "Künyesi çizileli" kim bilir kaç yıldız uçmuştur. Dirsek teması içinde bulunduğu köylülerin, yürüyerek gezdiği kasabaların arasından tarihi kalın çizgilerle görmeyi sever. Tarihi ve uygarlığı. Yalnız, "Diyarbakir Kalesinden Notlar ve Adiloş Bebenin Ninnisi"nde daha güncül bir tavrı var. "Otuzüç Kurşun"da da biraz öyle. Bir yerde tarihten önce yaşamış bir ozan konuşuyor sanırsınız, başka bir yerde en genç kuşağın bir verimi karşısında gibisinizdir. Bu bakımdan elli yıl sonra da yayımlansaydı aynı ilgiyi görecektim, sevillecekti bence.

Hollanda'ya gittiğimde orada Van Gogh'un sarılarının kaynağını bulmuş ve daha çok sevmeye başlamıştım Van Gogh'un resimlerindeki sarıları. Çünkü Hollanda'daki coğrafyanın yeryüzü şekillerinin, bitkisel örtünün sarıları Van Gogh'u içimde somutlamış ve bir yere oturtmuştu. Onun çalışmasını gözümde daha da büyütmişti. Doğal verilerle yaratıcı çalışma arasındaki böyle bir ilişki sanat yapıtının değerini artırıyor. Sanat yapıtı gerçeğin asalağı olmamalıdır, ama bütün bütüne de ondan kopmamalıdır, ondan kopmayışın kanıtlarım taşımalıdır.

Aynı şekilde, Erzurum toprağını gördükten, Doğu Anadolu'daki yeryüzü şekillerini, iyice dolaşıp içime sindirdikten sonra, Âşık Veysel'in sesine daha çok tutuldum. Van Gogh'un sarıları Hollanda toprağının baskın renklerini taşıyor, bir yerde onlara katkıda bulunuyordu, onların arasında açılmış çılgın, sarımsı çiçekler gibiydi. Âşık Veysel'in sesinde de Doğu Anadolu toprağının rengi, kıvamı, taşıl niteliği, köy evlerinin içinden geçen arklar, yüzükoyun yatarak su içen delikanlılar, genç kızlar vardı. Ahmed Arif'in şiirinde de, şiirini yaparken kullandığı araçlar da, anlattığı yerlerin, yapıtına koyduğu hayatın çok tutarlı bir bileşkesini görüyorum. Özellikle destan türünde bunun nice önemli olduğunu anlıyorum Ahmed Arif'i okurken.

Cesareti söylüyor Ahmed Arif. Yiğitliği.

Bir pınar gibi, bir yeraltı suyu gibi, bir tipi gibi.

Dostuna yarasını gösterir gibi.

Yücelerde yıllanmış katar katar karın içinde yürüyor yalınayak ve ayakları yanarak.

Papirüs, Ocak 1969

AHMED ARİF

Nedret Gürcan

Şiir el sallıyordu hafiften
Ölgün Sezar gibi bizlere
Dönmez sanırdım gittiği yerden
Bir gün Lorca'ya çalan yüzüyle.

Senin şiirindi niceden
Çiçeği gizli açan akasya
Lâv gibi tomurcuğu gecedен
Patladı çıktı işte, sabaha.

Sıcacık düşlerini yıllarca
Dışlerinde sancı gibi beklettin
Şiirinle, insan dolu sevdanla
"Hasretinden prangalar eskittin."

Yeditepe Dergisi, Mart 1969

AHMED ARİF

Yılmaz Gruda

Yazmak seni
yazmak seni ak kâğıda–
bir dağı yazmak, bir boranı
seni ustam – ustalarım
nasibolmadı bize hayrülhalef mertebesi
yani granite yazmak
yazmak seni–

Dikine koşturmak bir ulu suyu
bir felsefe
dem tutmak bırakmanın, bırakılmanın kahrında
–sunulmak üzere bir feyz muhabbetinde–
çengi-düğün bir kanı susturmak kitaplara adanıp
geyik –etine girerken doğa–
o bir avuç su, o bir avuç toprak
o cehennem bedende
bir çelik gibi döverek umudu
o çatal yürekte çifte su vermek–
yaşamak halk sevmenin kıyâmetini
yürümek bir ömrü kıl payında muhannetin
geçmek sırat köprüsünden
kan gülleri patlarken göğüslerde
ve taş çıkartıp ilm-ü simyaya
hasret ile sabır ile yontarak karanlığı
bahasız bir elmas gibi yaratmak insanı
yani ne mümkün yazmak seni–

Bu ırak el, bu usul yerek
bu dağ yurmemiŐ, bu iek büyümemiŐ adam
ne bilsin bir nasıl zenaattir yiğitlik
sadece el pp icazetin almış
mısra-ı berceste düŐürmeye bin acıdan
ve kim zn alır güneş salkımların
bir bağ bozumunda–
duyup bildiği, görüp ettiği

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Yani ne mümkün okumak seni
sen ki hiç döndürmedin yüzün öte
ecel beşikleri kurulurken dağlarda
ve her kum zerresinde bir can
İşte! Burada! Şuracıkta!–
bir can sönerken yırtarak yaşamın yüzün
sen hiç çevirmedi yüzün öte
demir çubuklar var idiyse de dönüp devrânın
dönüp baktığın yerde
yani mümkünü yok yazmak seni–

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

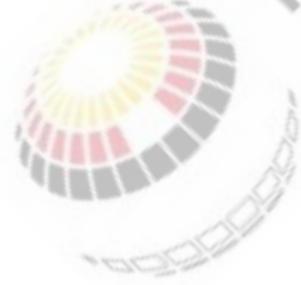

Benimki eline varmak
baş alıp somun kırmaktan–
dinlemek bir ulu suyu
bir adam gübresi batağında
kutsamak elin, yüreğin, emeğin
ve yazmak seni ustam
yazmak boynum borcu
yazmak – ummanda damla.

Kuyumcular-Şiirler, Papirüs, İstanbul, 1980

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

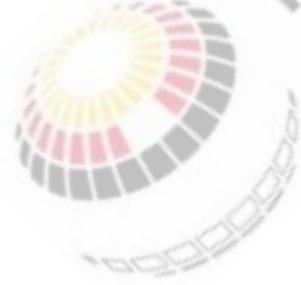

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÙLTÜR
VAKFI

EKLER

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÙLTÜR
VAKFI

SUNUŞ

Filinta Önal

Değerli okurlar,

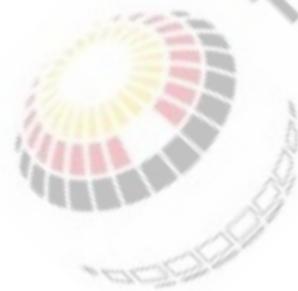
Yakınında olanların bildiği gibi babam, kendince yeterli ve gerekli bir süre şiirlerini zihninde ve yüreğinde damıtır, sonra kaleme alır. Sevdiklerinin ve okurlarının hasretle beklediği ikinci şiir kitabında yer alacak şiirleri de bu aşamadan geçmiş ve onun gözünde artık okurla buluşmaya hazır hale gelmişti. Ancak vakitsiz vefatı hepimizi bu şiirlerinden mahrum bıraktı.

Bunlardan dilimizde ve yüreğimizde yalnızca zaman zaman dost meclislerinde paylaştığı, çeşitli söyleşilerde okuduğu bazı şiirleri kaldı.

İşte 2003 yılında *Yurdum Benim Şahdamarım* adıyla ayrı bir kitap olarak yayımlanan, ancak burada bir ek bölüm halinde sunduğumuz şiirlerle, en azından elimizde kalanları okura sunmayı arzu ettik. Burada yer verdiğimiz şiirler, babam tarafından *Hasretinden Prangalar Eskitim*'e alınmayan, fakat çeşitli dergilerde yayımlanmış gençlik şiirlerinden ulaşabildiklerimiz ile ikinci kitabı için kaleme alabildiği şiirlerinden derlenmiştir. Amacım, babamın şiirlerini okurla paylaşmanın yanı sıra, bu alanda çalışma yapan edebiyat tarihçilerinin ve araştırmacılarının da değerlendirebilmeleri için tek ve doğru bir başvuru kaynağı oluşturmaktır.

Bundan sonra ayrı bir kitap olarak basımı yapılmayacak bu ek bölüm ile, babamın dilden dile dolaşan, ancak kendi imzasıyla bir kitapta toplanamamış şiirlerine de bir bakıma sahip çıktığım kanısındayım.

Ocak 2008 (2003), Ankara

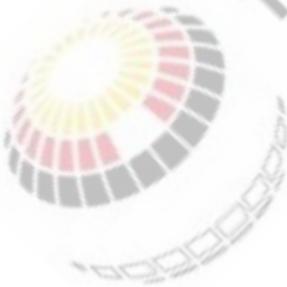

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÙLTÜR
VAKFI

KALBİM DİNAMİT KUYUSU

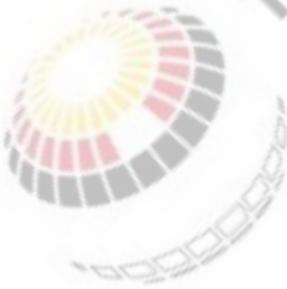
Şafakları,
Taaa şafakları
Nice bir
Yangınları düşer alın çatıma
Gencecik ölüme gitmenin.
Yığılır boşkovanlar, dumanlı
Ve susar mitralyözler kuytularda.
Suskundur,
Karanlıktır,
Kayıtsızdır,
Her namlu.
Beni kurşunlar götürür
Kollarım vurulu
Gözlerim açık.
Şafakları,
Taaa şafakları,
Kınalı tavşanlar suya inmeden,
İlk çığlıklarındayken martılar,
Kamplarda idamcılar
Azgın ve manyak
Tan yerinde kızartılar...

Tan yerinde kızartılar
Hey canım,
Orada,
Sularla
Sınırlarla
Uzaklar uzağında
Ve benim şuncağızımda hemencecik
Göğüs kafesimin altında, solda,
Barajlar, yeşeren çöller,
Katarlar, traktörler,
Yani her vidasında bin sevda,
Her civatasında bin saygı,
Bin ustalıkla,
İşlenen ve yaratılan dünyaların kımıldanışı
Ve hayatı pırıl pırıl çarktan çıkaranların
Deliksiz uykularından uyanışı.

Kutlu ve saygındır bir daha
Berrak çelik,
Renkli pamuk
Ve sütlü buğday.
Kutludur, saygındır kuşkusuz
Çimentosu ninnilerle karılan
Çeliğine su diye
Öpücükler verilen

Çatılarında köpürmüş güvercin uğultusu
Bahçelerinde güneş sağnaklarıyla
Görkemli çocuk saraylarının
Cana can katan nuru.
Yani, yaratan ve adaletli olan insan gücünün
o her yerde geçerli
Kesenkes haklı onuru.

Kutlu ve saygın olacak elbet
Beni yiğitler götürür
Katlarına sevda ile varılan
Yiğitler ki,
Dişlerini tükürmüş
Yiğitler ki,
Hayaları burulan.

Yan yana, upuzun, boylu boyunca
Tepeden tırnağa kan
Yiğitler ki,
Her biri bir parça vatan
Gözlerinde
Bir küfür kasırgası
Ana-avrat
Ah ulan...

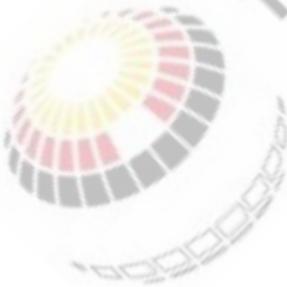
.....

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Canımda damıttım seni ey zulüm,
Sancısını
İnceden
Kum gibi taşıdığım.
Kasığında Amerikan kemendi
Bağıra bağıra geceler boyu
Kaskatı kesilip
Kan işediğim.

Uzmandı cellatlar
Ve hinoğlu hin.
Akım kabloları, kıskaçlarıyla
Bilenmiş azıları ve hınçlarıyla,
Buyruğunda gangster emperyalizmin.
Gene de yıkamadılar, sökemediler
Ve bozguna uğradılar sonunda
Karşısında çırılçıplak yüreğin
.....

Beni baskınlar götürür
Gerillanın şahdamarı halkıma
Korkunç ve soylu bir tutkudur dayatma
Yalnız bu kadar da değil,
Yarin hayâli gibi üstelik
Nazlıdır,
Usuldur,
İnce,
Bilgedir,
Biz ki, ustasıyız
Vatan sevmenin
Umut, saklımızda ölümsüz bayrak
Kırmızı-kırmızı
Dalga-dalgadır...
Beni gözlerin götürür
Gözlerin, aşkla, acıyla...
Kuşatmışlar sesimi, soluğumu
Kesilmiş tuz-ekmek payım.
Vurgunum
Ve darda,
Gözaltındayım.

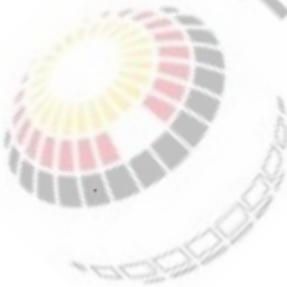
Dal, kor keser penceresinde açarsa,
Kuş, vurulur üzerimden uçarsa,
Ve hal böyle böyle,
Yol bu yöndeyken.
Gelir,
Ki, her gelişinde daha da içten
Gelir,
Soluk soluğa benim olursun.
Amansız sarmasında kollarımın
Esrik, çığlık çığlığa
Erir, kar gibi vücudun.
.....

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Nicedir,
Kahpe ağızında
Bir salgın,
Bir deprem gibi künyemiz
Nicedir,
Başımıza zindan dünyamız
Biz ki, yarınıyız halkın
Umudu, yüz akıyız
Hıncı, namusu...
Şafakları,
Taaa şafakları
Hey canım,
Kalbim, dinamit kuyusu...

Yeni A Dergisi, Sayı 22, Ocak 1974, s. 21

ONUR DA AĞLAR

Gözlerinin pınarında
Bir bulut,
Boşandı boşanacak
Nerdeyse.
Aklımdan geçenleri
Okuyorsun su gibi.
Dünya gördü,
Bizi boğazladılar...
Tutma gözyaşlarını
Onur da ağlar...
Bırak yıkansın gökyüzü,
Lâcivert, yeşil, altın
Işıkları günbatının
İşte şafaktayız gene
Çırılçıplak
Ve mavi.

İşte sanki dağ yeli
Ve işte sanki meltem...
Kimse toz konduramaz
Kesip attığımız tırnağa bile.
Sen en güzel kızsın
Bütün galaksilerin
Bense tözüyüm artık
Akkor tözüyüm,
Prometheus'u yakan
Kara sevdanın...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Ne alınımızda bir ayıp
Ne koltuk altında
Saklı haçımız.
Biz bu halkı sevdik
Ve bu ülkeyi.
İşte bağışlanmaz
Korkunç suçumuz...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

YURDUM BENİM ŞAHDAMARIM

Engereğin dişlerine işledim,
Ağu dişlerine
Oluklu, çentik...
Ve vurgun,
Gözleri bir çift cehennem
Burnuna kan tütmüş
Pars bıyığına...

Dağın pulat yüreğine işledim,
Şimşeğin masmavi usturasına
Sevdanı usul-usul
Sevdanı mısra-mısra
Lo ben seni hapislerde sevmişim,
Ben seni sürgünlerde.
Yurdum benim
Şahdamarım...

Yücede buzul
Ve kar,
Maviş dağ tavşanları
Gün vuranda alaran
Zemheri yılanları
Ve yakut bir hışımla
Öyle çakılan
Sonsuzluğun yakışığı kartallar.
.....

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Başım gözüm üstünesin
Suskum, avazım üstüne...
Adından başka silah
Yazgından başka günah
Daha yazmamış
Hiçbir gizli dosyada
Hiçbir açık kitapta.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Peşinde azgınları
Kanlı paranın
Yani Doların itleri,
Altın, Sterlin kurtları
Ve petrol Nemrutları
Ve kurşun Yezitleri...

.....

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Kaçgunda, kaçakta
Can havlindesin...
Ve çocuk ölüleri
Parçalanmışlar
Daha süt kokuyorlar
Ve anne ölüleri
İncecikten, gencecikten
Açık hepsinin gözleri.
Halkım benim
Askıda çığ...

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

TUTUKLU

Birden

Kurşun yemiş gibi susar,
Gözbebeklerime karşı.
Susar da, açılıp yol verir şehir,
Sade radyolarda bir gamlı hava:
"Elaziz uzun çarşısı..."

Firarda gözüm yok,
Namussuzum yok,
Yok pişmanlık bir halim;
Yaslanıp, bir cigara yakmak isterim
Dumanı cevahir değer.

Mağlup mu desem, mahçup mu?
Ama ikisi de değil,
Ben garip, sen güzel, dünya mutlu...
Öyle tuhafım bu akşamüstü,
Sevgilim,
Canavar götürür gibi
İki yanım, iki süngü...

Yeryüzü, Sayı 11, Mart 1952

BASÜBADELMEVT

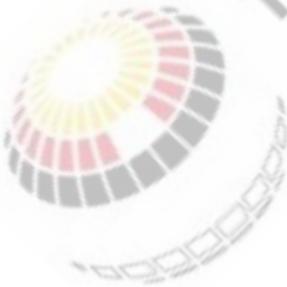
Vazgeçemem mahşerinde!
Birinci boylamdan taa en uzağa,
Her miliminde enlem aralarının,
Silkinip uyacak da arınmış pişman,
Ve çıyan ve güvercin
Ta kimsede tek sızı kalmayınca,
Değse de ellerimiz o yitik düşe,
Vazgeçemem mahşerinde
Kar-beyaz oyumdan asla,
Kıyamet sabahı et-cana...

Bu nedensiz düzen körlere sungu,
Beyin dokularında yosunlar
Lağımlık, yeşil.
En gücü, en koyanı,
Bilmezlikten gelir ya da bilmezler
Saçları, tırnakları bir örnek uzar,
Düşlerine gül sakları eğilir.

Ya ben, "OL" dediğin altıncı gündem,
Bu mısra, hele yâr, bu ası tutku,
Çatlatıp kaburgamı, boyverinceye
Yetmiş bin yıl karasız sular üstünde
–Ve üç kez daha yetmiş bin–
Suuuu, suuu diye dişlerimi tükürdüm.

Sundun,
Haram, it kanı...
Hayır, yetti cömertliğin,
Dokunsam dellenirem,
Kusarım, aklıma düşende,
Üstelik "bilmek" gibi korkunç bir ayıptayım
Kan'ı,
İlk çıldıranı...

OLUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Ne Sûr'un sancılanmış ejder hum-hum'u
Ne hışmı çağrıcıların,
Bir cehennem kapılarını tutmuş dört-başlı'ların.
Bir tüyümü bile kıpratmıyacak
Örneğin şuncağızı,
Yârin dil urmağa doyamadığı
Şu omuzbaşımında biteni,
Kıyamet sabahı et-cana.

Kör zindan, başın dönmesin,
Ne kork, ne şaşır.
Erdemlerin, boksuyu avuntuların,
Bütün kavramların yittiği sıra,
İlk, Beethoven doğrulacak ağrısız, güleç.
İlk, Stradivarius usta gelecek yayı.
Ve kızımın, yasaksız ayva tadında
Kansız, gözyaşsız, kirsiz,
Ölünmez yaratıcım dünyayı...

Yeni Ufuklar, Sayı 35, Ağustos 1956

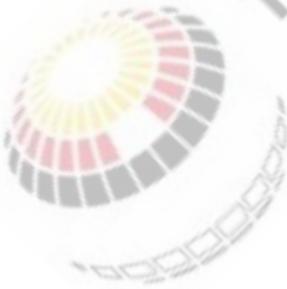

RÜSTEMO*

Modan Yaylası'na eşkin almadan
Maktele üzerinde sağımız
Karbeyaz Çermik Dağları
Solumuz kan kırmızısında Fırat'tır
Dört mevsim yeşildir orman
Ve toprak çetin
Baharları aşiretler iner Dersim üstünden
Sürü otlatır
Odunda
Kömürde
Pamukta
Gönlü bir akarsu gibi alıp götüren
Irzdan ve ekmekten yana
Bir kara sevdadır
Yeşil murattır
Ve bundan ötürü tutmuş dağları
Ve almış yürümüş sulardan öte
Kıl çadırlarda maceramız

* Şair, bu şiirini 1948'de kaleme almıştır.

Yasak bundan böyle zulüm
Ve öşür
Ve haraç
Ve angarya
Ve katil
Ve soygun
Ve talan
Ve küfür kıza kısağa
Yasaktır, emreder Dağlar Paşası
Elinde, affetmez Fransız Üçlüsti...

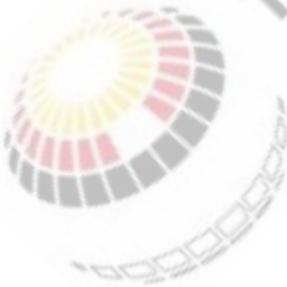

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

Gayrı malûmunuz olsun halim
Hayrola encam
Malûm ola
Ayan beyan
Dosta ve düşmana serencam

Önce Şeyhülislâm fetva buyurur
Katlim dört mezhepte vacip görülür
Sonra saray ferman eyler
Ve kaltak vurulur ordugâhlarda

Dar vakit yetiştin tatar ağası
Bir elimde kana batmış hamaylım
Bir elim derman eyler
Cano

Buncasına kavga demezem
Kızanlar idman eyler
Hele sarılmasın dört bir yanımız
Tamam cümle dağlar mevzi almıştır
Ve yatmış pusuya patikalar

Salavat getirir dağ dağ taburlar
Narlı Bahçe üzre kanlı bir akşam
Gelen elçi değil
Azrail olsun
Anam avradım olsun kaçarsam.

Militan, Sayı 2, s. 9-10

KARA SEVDA

Bir uzak rüyada yorgun ihlamur,
İkindiler sonu inen ıssızlık.
Ve Araf kokulu uzak bir yağmur,
Hâlâ düşüncemde sonsuz yalnızlık.

Yemyeşil saltanat minarelerde,
Dualar ki ıslak, meçhul ve derin.
Ağıtla içilir pencerelerde,
Uzak hatırası sevilenlerin.

Haşin bir uzlettir kurşun sonbahar,
Hummalı alınlar serin camlarda.
Ve kara sevdalı delikanlılar,
Bekleşir... Bekleşir bu akşamlarda.

Servetifünun, Sayı 2433, 27 Mayıs 1943

* Bu şiire ulaşmamızı sağlayan Sayın Arif Damar'a ilgi ve katkısından ötürü çok teşekkür ederiz.

Palmiro, Palmiro şanlı işçi
Sıcak yaralarındaki barut kokusu
Kesik, anaların sütü
Ve kaçmıştır bebelerin uykusu
Korku katedrallerinde yarımadanın
Gün görmüş meydanları Roma'nın
Bizimledir
Mavi mavi eser deniz meltemi
Sicilya'nın güneşli kalçaları
Kartpostal dalgınlığında Napoli bahçeleri bizimle
Bizden yanadır hava
Bizden yanadır su
Bizden yanadır Sinyor de Gasperi'nin
Ve bütün sinyorların korkusu
Ürkmüştür manastır fareleri.

Ahmed Arif'in notu:

Şimdi buna şiir denir mi, denmez mi? Olsa olsa bir dölüt, cenin. Bundan sonra da olamaz. Bu ancak, öyle sanıyorum, edebiyat tarihçilerini, araştırmacıları ilgilendiren bir konu olabilir. Yoksa halkın huzuruna çıkacak bir şiir değil bence... Burada, yıllar sonra, hiçbir gurura, büyüklük duygusuna kapılmadan, önce İtalyan proletaryasından, sonra halkımdan özür diliyorum. Yapacak hiçbir şeyim yok. Bu şiiri ne savunabilirim, ne onun için ağıt yakabilirim. Baltalanmış, boğazlanmış bir şiirdir bu. Erken doğumda ölen oğullarım var, hüngür hüngür ağladım, onun gibi bir şey işte...

Eğer, bu anlattığım olaylar olmasaydı bu şiir gelişebilirdi. Nasıl olurdu? Bilemiyorum. Ama böyle de kalmazdı. Daha bir yüz aklıyla halkın karşısına çıkardı.

* Şair, bu şiirine isim vermemiştir.

.....*

Bir mavi gül bahçesi yorganım
Uyku saçlarımın meçhul şarkısı
Sonra yastığımda ilk gölgen kızlık
Ve ilk unutulmuş hürriyet raksı

Yumuşaklığında köpükten öpüşlerin
Mukaddes günahlar cenneti oda
Dikişsiz beyazlığında tüllerinin
Bir ay süzülecek buluta

Ve bir mavi şarap gözlerindeki
Musiki gölgelerinde yorgun
Sen hep öylesine güzel sevdalım
Ben sana Allahsızcaına vurgun

* Ahmed Arif'in Afyon'da, lisenin birinci sınıfındayken yazdığı bir şiir.
Şair, bu şiirine isim vermemiştir.

.....*

Bir akşam üstüdür şarabî
Bahçeler ve dağlar üzre hükümran
Tam dünyayı dolaşmak saatindesin
Ay ışığı su içer birazdan.

Kızarmış kalçalarını çanlar
Alabildiğine vurur
Manşetlerde kilometre kilometre yalan
Sallanır durur.

Sen çocuk tulumunda
Matbaa mürekkebi
Rüsva olmuş ellerinin emeği
Alıp götürmüşler dost dediğini
Almış rüzgârlar içini.

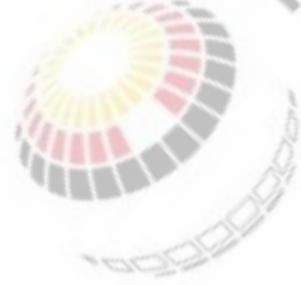

* Şair, bu şiirine isim vermemiştir.

Ümide benzer
Sevdaya
Soğuk bir namludur
Kör ve pusuda
Ense kökünde zulüm
Ve sermiş cânım sofrasını dört başı mâmur
Burnun dibine
Hürriyet.

Seviyorsun mümkün
Aranızda kurşun
Yasak bölge var
Sen genç
Sevdan ölünecek kadar güzel
Kanunu yapanlar ihtiyar.

Meydan, 15 Mayıs 1948

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÙLTÜR
VAKFI

AHMED ARİF
VE ŞİİRİ ÜZERİNE

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÙLTÜR
VAKFI

AHMED ARIF'LE BİR KONUŞMA

Veysel Öngören

"Vurun ulan,
Vurun,
Ben kolay ölmem."

VEYSEL ÖNGÖREN: *Dilimizde etkili olan ama şiirimizde kolay rastlanmayan sözcükleriniz var. Bu tazeliği nasıl yakaladınız?*

AHMED ARIF: Bu sorunuzu kısaca "halkımın dilini sevmek, o'nun türküleri, ağıtları, masallarıyla beslenmekle" deyip yanıtlamak var. Amâ o sözcüklerden bazı örnekler vermek, böylece konuyu daha açık ve anlaşılır hale getirmek de gerekli belki.

"Bir ben bileceğim oysa
ne âfât sevdim."

Buradaki âfât sözcüğünü halkım "korkunç, kahredici, karşı konulmasının oluru olanağı yok bir belâ ya da salgın" gibi sözcük, deyim ve kavramları yetersiz bulduğu yerde kullanır.

Ben de örneğin "Çok sevdim... Yürekten sevdim" diyebilirdim. Sanırım buna kimsenin bir diyeceği de olmazdı. Ancak o zaman sıradan bir mısra kurulmuş olur ve ortaya şiir yükü bakımından yoğunluk, derinlik ve çarpıcılıktan yoksun, tatsız bir deyiş çıkardı.

"Olancası bir tutam can
kadasına, belâsına sunduğum"

Bu "olanca" sözcüğünün tam karşılığı "topu topu"dur. Karacaoğlan da "olancası" der. Şimdi mısra içindeki yerinden ve şiirsel yoğunluktan vazgeçtim; bu iki deyim i çıplak olarak da bir ölçüye vursak "topu topu"nun hiç, ama hiçbir puan alma gücü yok.

İkinci mısradaki "Kada"yı halkım bazen "Kafilkada" olarak da kullanır. Apansız gelen belâ, kara yazgı anlamına gelir. Özellikle Diyarbekir ve Siverek'te analar, çocuklarına acırken "kadan olaydım oğul, başan döneydim" derler. Bir türküde de şöyle bir mısra var: "Şirin canıma gelsin sana gelen kadalar." Şimdi bu sözcüğü de karşılıkları ile ölçüye vuralım. Ortaya gene deminki sonuç çıkar.

"Dört yanım puşt zulası"

Puşt'un ne olduğu herkesçe bilinen bir şey. Zula'yı belki bilmeyenler vardır. Argoda, mahpusane argosunda çok yaygın bir deyimdir. Taşınması kanunla yasak edilmiş nesnelere saklandığı yer demektir. Mahpusanede tabanca, bıçak, jilet, esrar ve eroin gibi serbestçe taşınamayacak şeyler, içi oyulmuş takma dişten, ceket yakası ve ustaca sıvanıp restore edilmiş duvar kovuğuna kadar çeşitli yerlerde saklanır. İşte bu gizli yerlere "zula" denir. Genel olarak herkesin bir zulası olduğu kabul edilir. Ancak mert adamın zulasından pek korkulmaz. Çünkü kişiliği gereği kimseye puştuluk etmez. Oysa puştun zulası namussuzluğa örnek faklar, açmazlar ve soteye getirip vurma hileleri ve provokasyonla doludur. "Dört yanım puşt zulası" sanırım şimdi daha anlaşılır hale geldi.

Şimdi konuyu toparlayalım: Sizin deyiminizle Türk şiirinde rastlanmayan etkin sözcükleri, ben evde, sokakta, işyerinde konuşurken de kullanırım. Cemal Süreya'nın *Papirüs*'te beni anlattığı bir yazısında belirttiği gibi benim şiirim ile konuşmam arasındaki özdeşlik hemen hemen hiçbir şairde yoktur. Kısacası, halkımın canlı, elvan ve gürül gürül dilinden hiç kopmadım ki şiirimde kopayım, yozlaşım, yabancılaşma boğulayım.

DENEYCİLERİN HALİ ORTADA!

V.Ö.: *Şiire başladığınızdan bugüne dek, ülkemizde çeşitli şiir deneyleri oldu. Siz şiirinizi bu etkilere kapama yolunu seçtiniz ve bunu da başardınız. Bu tutumun nedenlerini ve size başarı gücünü veren düşünceyi açıklamak ister misiniz?*

A.A.: Lisede karaladığım mısralarda daha çok edebiyat öğretmenimize beğendirme çabası vardı. Yani biraz Haşim, biraz Tanpınar, biraz Tarancı ve çokca da acemilik... Bir süre sonra bu yazdıklarımın şiir olmadığı-

na ve gerçek şiirin bu kadar kolay yazılmaması gerektiğine inandım. Öğretmenimin ısrarına rağmen bu inancım hiç sarsılmadı. O günler asıl yaygın moda, Orhan Veli gibi yazmaktı. Üstelik çok da kolay bir yoldu bu. Biraz yaratılış gereği, biraz da şiirin, gıdıklama, alay ve ucuz espri ile asla bağdaşmayacağına olan inancımdan, bu yola dönüp bakmadım bile. Yaratılış gereği dedim, buna yaşayış tarzı ve dünya görüşünü de katmak gerek. Orhan Veli olsun, çevresindekiler olsun, birer küçük burjuvaydılar. Hem de İstanbul burjuvası. Düşünce ve davranışları, kendilerine örnek seçtikleri Fransız şairlerinin paralelindeydi. Oysa ben Doğuluydum. "Az gelişmiş" değil, sömürülmek için kasıtlı olarak geri bırakılmış bir ülkenin, aşiret töreleriyle yetişmiş bir çocuğuydum. Sömürgeci Fransız toplumunun, bohemi, serseriliği ve gerçekten kaçma çabalarını kutsayan şairleri, elbette beni ırgalamazdı. Halkımın duygularına ve çıkarlarına yabancı ve aykırı olan bu moda akımından başka bir şiir akımı yok muydu? Vardı kuşkusuz. Nâzım diye bir okyanus vardı. Rıfat Ilgaz, A. Kadir, Suphi Taşhan ve Abdülkadir Demirkan gibi yürekli ağabeyler de vardı. Bunlar, hapiste ya da sürgündeydiler. Şiire yeni başlamış devrimci bir delikanlının karşısına Nâzım'ı dikerseniz, çocuk ya paniğe kapılır ve ters akımların uydusu olur, yahut ezilir, kötü bir kopyacı kesilir. –Hidrojen bombasına karşı Kürt hançeri ne yapabilir?– Üniversitede ve mahpusanede bazı arkadaşlarım, "Nâzım'dan sonra şiir yazmak, boşuna bir gayret, hatta saygısızlık," diyordu. Onlarla hiç tartışmadım, hep sustum. Çünkü dedikleri bir bakıma doğruydum. Ne var ki "Nâzım gibi şiir yazmak" ile "Nâzım'dan sonra şiir yazmak" arasında vatanımın dipsiz uçurumları gibi bir uçurum vardı. Elbette Nâzım'ı yahut başka bir ustayı budalaca izlemekle kimse şair olamazdı. Ama Nâzım'dan da, başka ustalardan da sonra şiir yazılacaktı. Yoksa Shakespeare'den sonra trajedi, Moliere'den sonra komedi yazmak gerekmezdi. Nitekim, Dede Korkut, Yunus, Pir Sultan, Şeyh Galip ve Fuzuli gibi büyük ustalardan sonra da soylu şiirler yazılmıştı...

Sadede gelelim: Kimini sevsem, kimini hiç takmasam da bu moda olmuş etkili şairleri kendi hallerine bırakmam gerektiğini her şeyden önce bir mertlik borcu saydım. İş bir kez "etki"ye dökülmesin. Etkilere bile kucak açan bir şairin soylu bir yol seçtiği söylenemez bence. Bu yol ile insan belki "deneyci" olabilir, ama şair olamaz. İşte bu inanç ve duygularla halkıma sığındım. Şiirimi günün modası olan etkilere kapadım. Göbeğimi kendim kestim ve kasaba minnet etmedim.

ALKIŞ AMA KİMİN ALKIŞI?

V.Ö.: *Alkışlamaya karşı dayanıklısunuz. Sessizlikte korkmamayı ve sessizlikte umutsuzluğa düşmemeyi nasıl öğrendiniz?*

A.A.: Bu sorunuz beni küçük burjuvazinin sezgiden yoksun ve diyalektik yöntemden habersiz eleştirmenleriyle karşı karşıya getiriyor. Bunların yergilerini, elbette övgü ve alkışlarına yeğ tutarım. Bunlar, sınıf yapılarından gelen çıkar kaygıları, yadsıma ve korkularla sürekli bir tutarsızlık içinde bunalıp gitmekte. Ve bunların alkışı, benim gibi bir "dağlı" için yakışsız bir lüks olur ancak.

BİR DE HALKIN VE ŞAİRLERİN ALKIŞI VAR

Bu eleştirmenlerin dışında şiirin işçiliğinde uzman, namuslu şairler var. Asıl eleştiri bu şairler yapıyor. Bunları elbette saygıyla karşılıyorum. Bu konuda beni duygulandıran bir durum daha var. Bazı şiirlerim kitabım yayınlanmadan çok önce Kürtçe ve Zazacaya çevrilerek elden ele köylere kadar yayıldı. Böylece dağlarda şu ya da bu nedenle kaçak dolaşan yiğitlerin donatım ve pusatları arasına bir "Otuzüç Kurşun"un, bir "Adiloş Bebenin Ninnisi"nin de katılması beni çok duygulandırdı. Kitabım çıktıktan sonra günlük ekmek parasından kesip onu alan binlerce yurttaşımın, özellikle Doğu Mitinglerinde şiirlerim okunurken "He kurban he" diye nağra atıp yüreğini ortaya koymasını saygıyla anacağım. Bunun dışında kısaca şuna da değineyim. "Alkışa karşı dayanıklı olmak" önce bir yetişme ve eğitim sorunudur. Hem devrimci töreye, hem bizim aşiret töresine göre bir yiğit, alkışa tutkun olamaz. Eh yiğitlik zagonu bu olunca bize de buna uymak düşer.

SESSİZ VE DERİN BİR HALK

"Sessizlikte korkmama"ya gelince... Ben, sessiz ve derin bir halkın çocuğuyum. Hem yalnız sessizlik değil, genel olarak korkusuzluk da halkımın en belirgin özelliği. Buna direktme ve başkaldırmayı da eklemek gerek. Ancak sorunuzu yanıtlarken konuyu böylece kestirip atmak, salt

ırkçılarının hoşlanacağı bir bağınazlık olur. Evet bu korkusuzluğu, soya çekim yasalarından çok, devrimci öğretisi, devrimci bilinç ve kavga koşullarına borçluyum.

UMUTSUZLUK YASAK

"Umutsuzluğa düşmek" ise bir devrimciye yasaktır. Cellat elinde işkencece ölüme bir soluk kalmışken bile. Yalnız yasak değil ayıptır da. Çünkü devrimcinin kendisi, insanlığın yarını ve umududur. Bir kural, bir ilkedir bu. Namussuzluğun, alçaklığın egemen olmadığı, soylu, güzel ve onurlu bir dünya, bu temel ilke üzerinde kurulur. Bu bayrak, yüreğime delikanlıyken çekildi. Şimdi kırkı aşım, her an daha zorlu bir rüzgâr ile atardamarımı doldurmakta:

"... Biz ki, yarınıyız halkın
Umudu, yüzakıyız
Hıncı, namusu...
Şafakları,
Taaa şafakları
Hey canım,
Kalbim, dinamit kuyusu..."

Şimdi sözü sonuca getirelim. Bir yiğit şairse, üstelik bir de devrimciyse elbette yaşadığını yazar. "Yaşadığı" ise salt kendi ömrü değil, yaşama kavgası ve sevdasıyla, acıları, ağrıları, türküleriyle bir yanı geçmiş yüzyılların karanlığına, bir yanı geleceğin aydın sonsuzluğuna uzanan halkın ta kendisi olmalıdır.

Ankara Birliği Dergisi, Mart 1970

AHMED ARIF'LE İLGİLİ BİR ANI, BİR-İKİ NOT

Metin Demirtaş

Ahmed Arif ve şiiri üstüne ne söyleyebilirim?..

Öyle çok yazılar yazıldı ve öyle çok güzel sözler edildi ki... Yeni ve özgün bir şeyler söylemek güç.

Mezarı başında yaptığı konuşmada Ataol Behramoğlu, "Ahmed Arif'in şiirinde biraz Yunus, biraz Pir Sultan vardır," demişti. Hatta halk masallarına kadar götürdü bu şiirin kaynağını. Yunus, Pir Sultan, masallar ve halk türküleri... İşte Ahmed Arif'in yaslandığı kaya, su içtiği kaynak...

1989 Haziranında bir imza günü için Antalya'daydı. Bir-iki gün konuşum oldu. Bir gece geç vakitlere kadar konuştuk. Daha doğrusu ben kimi sorular sordum, o konuştu, ben dinledim. Sevgisi gibi öfkesini de saklısız, çıplak sergileyen bir dil... Sevdiklerini, güzel, yüce sözlerle övüyor, onurlandırıyor, sevmediklerini de aynı içtenlikle ve zehir gibi bir dille yeriyor. Yahya Kemal'i anınca "His var mı bu âlemde nekahat gibi tatlı" mısraının ardından, "O herif hiç iyi olmadı ki ne bilsin nekahatın tadını ve şiirini yazsın..." diyor, Necatigil anılınca bu kez, Necatigil'in kişiliği ve şiiri üstüne söyledikleri gül, sümbül oluveriyor.

O gece konuştuklarımızın birçoğunu sonradan Refik Durbaş'ın *Ahmed Arif Anlatıyor* adlı, Ahmed Arif'le yaptığı konuşmaları içeren kitabında okudum. Benim tuttuğum notların kimileri kitapta yok. Kimi konularda da Ahmed Abi ayrıntulara inmemiş. Örneğin, Yılmaz Guruda. Yılmaz Guruda'nın dar ve zor günlerde kendisine gösterdiği dostluk, dayanışma, onun evinde hastalıkla verdiği yaşam savaşı, vs...

Yolcu edeceğim günün sabahı "Yurdum Benim Şahdamarım" şiirinden bir bölümü eliyle yazıp imzalayıp anı olarak bıraktı. Bir gece önce

dostlarla birlikte lokantada okuduğu şiirden bir bölümdü. O gece, "İlk kez burada okuyorum," diyordu. Sevindim ve yüreğimle dinledim. Gece birlikte eve dönerken şiirin bir dizesi bir şimşek gibi şavkıyıp durmuştu belleğimde:

"Şimşegin masmavi usturasına"

Dinlediğim yeni bir şiiriydi. Ama sanki daha önce bildiğim bir şiiri dinliyormuşum gibi bir duyguya kapıldım. Teknik olarak, ses ve eda olarak kimi şiirlerini çok andırıyordu. Bu, az yazmış olmasının nedenlerinden biri olabilir miydi? Soracaktım, sormadım, erteledim. "Çoğaltmamış, yığmamış" olması namuslu bir şair tavrıydı. Şiire duyduğu saygının bir gereği idi. Çünkü Ahmed Arif'in şiiri, sözcüğün tam anlamıyla "Organik bir şiirdi". Diyesim, şiirini etinden, kanından, canından sızdırıyordu. "Çoğaltmak" tekrara düşmek tehlikesini de taşır. Sanırım Ahmed Arif'in bilinçaltında bu korku herkesten çok vardı.

Eliyle yazdığı bölümde dizeler şöyle dizili:

".....
Sevdam,
Usul-usul
Sevdanı,
Mısra-mısra
....."

Refik Durbaş'ın kitabında ise,

"Sevdanı usul-usul
Sevdanı mısra-mısra"

biçiminde.

Bir dizgi yanlış mı? Bilemiyorum. Ahmed Arif sonradan değiştirmiş de olabilir. Bana bir dizgi hatası gibi geliyor. Çünkü Ahmed Arif'in şiir tekniği, art arda yinelenen aynı ve tek sözcüklü dizelerle ritim yaratma özelliği dikkate alınırsa bu olasılık daha akla yakın.

Benzer bir düzeni, "Adiloş Bebenin Ninnisi" şiirinde görüyoruz:

" .....
Bunlar,
Engerekler ve çıyanlardır,
Bunlar,
Aşımıza, ekmeğimize
Göz koyanlardır,
..... "

Cemal Süreya'nın Ahmed Arif şiiri üstüne yazdıklarından okuyorum:

"..... / Şiirin bütünü içinde kullanılmış bazı düz sözler inanılmaz bir çarpıcılık, bir imge yeteneği kazanmaktadır Ahmed Arif'te.

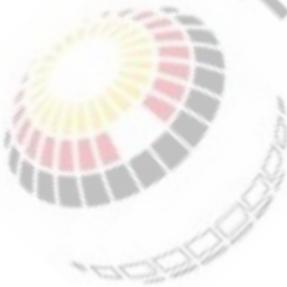
Öte yandan, şiirin içinde birer ikişer kelimelik mısralar halinde akan bu sözler biçim yönünden de önem kazanmaktadır. Öyle ki, kendiliğinden doğan ve yalnız Ahmed Arif'e özgü gizli bir aruz gibi bu sözlerden bütün şiire bir müzik yayılmakta, ya da bütün şiir çekidüzenini onlarda bulmaktadır. / ....."

Şiirimizde bir doruktu. Her zaman başı karlı genç ve görkemli kalacak bir doruk! Estirdiği yer Anadolu kokulu, halk kokulu esip duracak.

Onun şiirinden bende kalan imge, bir yalçınlık, erişilmezlik duygusudur...

Toprağı ve toprağında şiir çiçekleri bol olsun.

Kırkmerdiven Dergisi, Sayı 16, Ağustos 1991

ÖFKENİN VE İNCELİKLERİN ŞAİRİ

Adnan Binyazar

Şair, şiire kendi söylemiyle girer. Başta söylemini kurdu mu, yaşadığı zamanların hakkından gelmeyi başarıyor. Nâzım Hikmet, Behçet Necatigil, Cahit Külebi, Hilmi Yavuz gibi şairlerin daha ilk şiirlerinde şairlik çizgilerinin izlerine rastlanması, söylemlerini iyi kurmalarına bağlanabilir. Söylem, şairin yalnızca sözcük seçimi, söz öbeklerini biçimleme, şiirsel bildirim (mesaj) gibi yerleşmiş becerileriyle sınırlandırılmamalıdır. Şairin kendine özgü söylemi, daha çok, şiirindeki ses-anlam kaynaşmasından anlaşılıyor. Ölçülü-uyaklı da olsa, bütün bunlardan yoksun da bulunsa, iyi şair, şiirinin duygu/düşünce örgüsünü, bu örgüyü şiirsel yaratı içinde biçimlenen sesi yaratıyor. Bunu gerçekleştiren şair için, bir dönemden ya da başka bir şairden etkilenme söz konusu olmaz.

Bu bağlamda Ahmed Arif ilginç bir örnektir. Şiirde kendine özgü bir yol çizmiş, bu yolda bıraktığı "iz" in dışına çıkmamıştır. Onun şiire başladığı yıllarda Türk şiirine Garip akımının getirdiği söylem egemendi. Garip akımının etkisinde kalıp düz şiir yazayım derken, nice şair, kendini "karikatürler" in, giderek zekâ gösterisine dönüşen "espriler" in arasında bulmuş, sonra da yok olup gitmiştir.

1940' larda, Nâzım' ın şiiri aşağı yukarı, yükseleceği yere gelmiştir. Çokları, yerine göre epik, yerine göre lirik olan, açısı geniş Nâzım şiirine yaklaşmaktan kaçınmıştır. Bunda Nâzım üzerinde estirilen siyasal baskının etkisi de olmuştur. Yine de, çok az sayıda şair, Nâzım' ın şiir gerçeğini kavrayarak kendi şiirine bir yol çizmeyi bilmiştir.

Şiire başladığı dönemlerde Ahmed Arif' in Nâzım' a ilişkin görüşleri şöyle:

"Şiire yeni başlamış devrimci bir delikanlının karşısına Nâzım' ı derseniz, çocuk ya paniğe kapılır ve ters akımların uydusu olur, yahut ezilir, kötü bir kopyacı kesilir. –Hidrojen bombasına karşı Kürt hançeri

ne yapabilir?– Üniversitede ve mahpusanede bazı arkadaşlarım, 'Nâzım'dan sonra şiir yazmak, boşuna bir gayret, hatta saygısızlık,' diyordu. Onlarla hiç tartışmadım, hep sustum. Çünkü dedikleri bir bakıma doğruydü. Ne var ki 'Nâzım gibi şiir yazmak' ile 'Nâzım'dan sonra şiir yazmak' arasında vatanımın dipsiz uçurumları gibi bir uçurum vardı. Elbette Nâzım'ı yahut başka bir ustayı budalaca izlemekle kimse şair olmazdı. Ama Nâzım'dan da, başka ustalardan sonra da şiir yazılacaktı. Yoksa Shakespeare'den sonra trajedi, Moliere'den sonra komedi yazmak gerekmezdi. Nitekim, Dede Korkut, Yunus, Pir Sultan, Şeyh Galip ve Fuzuli gibi büyük ustalardan sonra da soylu şiirler yazılmıştır.."¹

Ahmed Arif'in, şiirinin çok genç döneminde,² yaşadığı günlerin şiirine nasıl baktığını da şu görüşlerinden anlıyoruz:

"O günler asıl yaygın moda, Orhan Veli gibi yazmaktı. Üstelik çok da kolay bir yoldu bu. Biraz yaratılış gereği, biraz da şiirin, gıdıklama, alay ve ucuz espri ile asla bağdaşmayacağına olan inancımndan, bu yola dönüp bakmadım bile. Yaratılış gereği dedim, buna yaşayış tarzı ve dünya görüşünü de katmak gerek. Orhan Veli olsun, çevresindekiler olsun, birer küçük burjuvaydılar. Hem de İstanbul burjuvası. Düşünce ve davranışları, kendilerine örnek seçtikleri Fransız şairlerinin paralelindeydi. Oysa ben Doğuluydum. 'Az gelişmiş' değil, sömürülmek için kasıtlı olarak geri bırakılmış bir ülkenin, aşiret töreleriyle yetişmiş bir çocuğuydum. Sömürgeci Fransız toplumunun, bohemi, serseriliği ve gerçekten kaçma çabalarını kutsayan şairleri, elbette beni ırgalamazdı."³

Ahmed Arif'in, daha o yaşlarda, şiirinin ideolojisini çizdiğini görüyoruz. Nitekim, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat kendi şiirlerinin yönünü belirlemesiyle Garip akımı dağılıma uğramış, bir süre sonra da, nerdeyse hiçbir iz bırakmadan, bir şiir döneminin adı olarak yazın tarihine geçmiştir. Buna karşın, Ahmed Arif'in, Nâzım şiirindeki toplumsal seslenmenin soluğunu görmezden geldiği kanısında değilim. Şairlik gökten inmiyor; nitekim, Ahmed Arif, "Muhip'ten⁴ daha büyük bir şair mi olacaksın? Cahit Külebi'den daha mı büyük olacaksın?"⁵ diye kendini sorgularken "Otuzüç Kurşun" şiirini yazmıştır. Şairin şairliği burada ortaya çıkıyor; "Otuzüç Kurşun"da ne Dıranas'ın, ne Külebi'nin et-

1. Veysel Öngören, "Ahmed Arif'le Bir Konuşma", *Ankara Birliği Dergisi*, Mart 1970. Bkz. bu kitapta s. 165.

2. Bunu duyumsadığında çok çok on dört-on beş yaşlarındadır.

3. Veysel Öngören, *a.g.y.*

kisi söz konusudur; Ahmed Arif, yüzyılların şiir emeğinden yararlanarak özgün bir şiir yaratmıştır. Kendi şiirini kurmayı başarmış bütün şairlerin özelliğidir bu; ne birinin etkisinde kalırlar, ne onları izlemeye kalınlar başarılı şiirler yazarlar. Cahit Külebi, "şairin makastarı"nın yine kendisi olduğunu söylerdi. Kimse, makası eline alıp bir başka şairi biçkiye sokamaz. İyi şairin ana kaynağı, yaşadığı ülkenin şiiridir. O oranda dünya şiirine de yabancı kalmamalıdır. Şair şairden öğrenmez, ama onun ne yaptığını bilir. Ahmed Arif, kimilerinin "yerel" diye nitelendiği şiirlerini bu bilgiyle yazmıştır.

Ahmed Arif ne yaptığını bilen şairlerdendi. Şiirinin bir ayağı derin acılarda, bir ayağı "yokluğun öbür adı olan cehennem"dedir. Bir yanda "demir kapı", "kör pencere"; öbür yanda "yeşil soğan", "karanfil kokan cigara", "dağlarına bahar gelmiş memleket". İmgelerindeki bu incelikli denge, "öfke" ile "yumuşama" arasında gider gelir. Onu duyguların acı sızısıyla yüz yüze getiren bu dengedir. "İçerde" şiirinde "Haberin var mı taş duvar?" diye sorar, ardından "Demir kapı, kör pencere, / Yastığım, ranzam, zincirim," gelir. Şiirsel sızı, "Uğruna ölümlere gidip geldiği mahzun resim"dedir. Seçtiği sözcüklerle resim çizmez, her sözcüğü bir resimdir Ahmed Arif'in. Şiir dediğimiz de, sözcüklerin çağrışım alanlarını görüp onu duyguya dönüştürmekten başka nedir? İnsanoğlunun yüreğindeki evrensel sızı sanatın gücüyle ancak bu bağlamda çizilebiliyor.

Ben, Ahmed Arif değerlendirilirken, "Doğu Anadolu halkının türküleri, ağıtları, masallarıyla beslenen şiiri kaynaklandığı kültürün özgünlüğüyle dönemin öbür toplumsalcı şairlerinden çok başkaydı. Yalnızca aynı kültürden yararlanmış olan Enver Gökçe ile benzerlikleri vardı," yolunda bir yargıya varmanın, onunla Enver Gökçe arasında bir benzerlik kurmanın olanaksızlığını düşünerek, bunun bir genelleme olmaktan öte geçmeyeceği kanısındayım. Ayrıca, Ahmed Arif'in, "halkın sözlü gelenekte yaşayan şiir birikimi"nden⁶ beslendiğini ileri sürmek, onu "gelenekçi" bir şair durumuna sokar ki, Ahmed Arif, bir-iki yerde yerel ağız kullanmanın ötesinde, gelenekten yararlanmamıştır. Bana kalırsa, Ahmed Arif, "gelenekte yaşayan şiir birikimi"nden beslenmemiştir. Onun yaptığı, gelenekten yararlanma değil, şiirine halkın beğenisine

4. Ahmet Muhip Dıranas.

5. Refik Durbaş, *Ahmed Arif Anlatıyor*, Cem, İstanbul, 1990.

6. Memet Fuat, *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*, Adam, İstanbul, 1987, s. 41.

ulaşabilecek sözcükler, imgeler seçmesidir. "Sevda", "terk etmek", "tütün", "kar altında olmak", "sapma kadar namuslu", "hasret", "zulüm", "zindan", "canevi", "murat almak", "ejderha", "ferman yazmak", "vay kurban", "paramparça", "yediboğum akrep", "sarı engerek", "kahpe", "kurşun", vb. sözcüklerin halkın duyumsama donanımında çağrışım alanları vardır. Yalnızca "kurban" sözcüğüne bakıldığında bunun birçok türeviyle karşılaşılr: kurban etmek, kurban kesmek, kurban olmak, kurban vermek... Ayrıca, halk söyleminin kaynağı olan yüzlerce türküde de, "kurban" sözcüğünün geçtiğini görüyoruz. Cemal Süreya, onun şiirini "tek bir ağıt" gibi nitelerken şunları belirtme gereği duyuyor: "Ama o ağıtta, bir yerde, birdenbire bir zafer şarkısına dönüşecekmiş gibi bir umut (bir sanrı, daha doğrusu bir hırs), keskin bir parıltı vardır. Türkü söyleyerek çarpışan, yaralıyken de, arkadaşları için tarih özeti çıkaran, buna felsefe ve inanç katmayı ihmal etmeyen bir gerillanın şiiridir."⁷

Ağıttan söz etmesine karşın, Cemal Süreya, bir terime bağlamasa da, Ahmed Arif'in şiirinin çağdaşlığından söz ediyor. Birçok bilim ve teknik terimi ağıtsı bir şiirde sindirime uğratmak öyle kolay olmasa gerekir. Ahmed Arif'in şiirine yönelik folklor, halk, türkü, gelenek vb. adlandırmaların tümü genellemedir; iyi incelenirse, tam tersine, Ahmed Arif'in geleneği yıkıp kendi duygu damarından çağdaş bir şiir kurduğu görülecektir.

Ahmed Arif'in şiiri söylem bağlamında ele alındığında, onun, öfkeyi ve inceliği anlatan karşıt imgelerden yararlandığı görülecektir. "Anadolu" şiirinde "Korkunç atlılarıyla parçalamışlar" dizesinin hemen ardından "Nazlı, seher - sabah uykularımı" dizesi gelir. "Akşam Erken İner Mahpusâneye" şiirinde, "İner, yedi kol demiri, / Yedi kapıya" dizelelerinden sonra şair, birden ağlamaklı olan bahçede "Üç dal gece sefası" nı, "Üç kök hercai menekşe" yi görür.

Haksız, namerdi, baskıcıyı suçlayıp sorguladığı için Ahmed Arif'in şiirini "öfkeli" bulanlar vardır. Sorusunu onu o hale getiren çıyanlara yöneltmez, "Haberin var mı taş duvar?" diye sorar. Taş duvarı, demir kapıyı, kör pencereyi, yastığını, ranzasını, zincirini onlardan yakın bulur kendine. Bu bir tepkidir, öfkeyi kendi içinde eritme erdemidir. "Anadolu" şiirinde sorgulama evrensel boyutlara ulaşır. Kendini, Nuh'a beşikler yapan, Havva Ana'yı dünkü çocuk sayan Anadolu yerine koyar ve sorar:

7. Cemal Süreya, "Ahmed Arif", *Papirüs*, Ocak 1969; bkz. bu kitapta s. 118.

"Tanıyor musun?" Uygar dünyada fukaralıktan utanan insandır o; yine sorar: "Biliyor musun?" Sömürülmüş, ama onurunu, yiğitliğini yitirmemiştir; sorar: "Görüyor musun?" Anadolu'nun yetiştirdiği nice adamın adını anar; sorar: "Duyuyor musun?" Her kesimden halkı direnmeye çağırırken yalvarır gibidir: "Dayan rüsva etme beni." Anadolu'nun kurtuluşuna şiirin aynasını tutarken de, "Kızlarım, / Oğullarım var gelecekte, / Herbiri vazgeçilmez cihan parçası," der; yine sorar: "Anlıyor musun?"

Öfke, şiirin varoluşunun gizli duygusudur; kimi şairde, Ahmed Arif'te olduğu gibi yüze çıkar, kiminde gizliliğini korur. Bu bağlamda öfkesiz şiir olmaz. Öfkesiz olan, övgü şiirleridir; övgü şiirlerinin yüzde doksandan fazlası da "şiir" değildir.

Tam şiirin büyüğü yoluna koyulduğu yaşlarda bir delikanlıyı al, rutubetli mahzenlerde çürüt, kişiliğini altüst et,⁸ sonra ondan "öfkesiz" şiir bekle!

Ahmed Arif, halden bilmezlere, sarı engereklerle, yediboğum akrep-lere, çyanlara öfke duydu. Acı, şiirin bileyitaşındır. Bir insan acı çekti mi, sözcükleri bu taştan geçmeden şiirine giremez. Ahmed Arif, toplumsal acının bileyitaşından geçirmediği hiçbir sözcüğü şiirinin kapısından içeri sokmamış, "acı"yı öfkeye dönüştürmeyi bilmiştir.

Ahmed Arif, Hacı Bektaş'ın, aslanla ceylanı kucagında tuttuğu gibi, şiirini öfke ile incelik arasındaki duyarlı dengeyi gözeterek yazmıştır. Şiiri ne ise o da o idi. Padişah olsa, namerdi yanma yaklaştırmaz, bir çocuğun gözlerinden öperdi. Aşiret geleneğine, devletin varlığına saygısı sonsuzdu. Namuslu insana tapardı.

Oğlu Filinta, heykelciliğinin ilk yıllarında, babasının büstü üzerinde çalışıyordu. Büstü, oğlunun başarısını gören baba beğense de, Filinta beğenmemişti. "Baba," demişti, "bunu bozup yeniden yapacağım." Baba, ciğerinin kılcal damarlarından gelen yürekli sesiyle, "Boz, oğlum, aslı buradadır," demişti.

Aslı şimdi namuslu halkımızın yüreğinde!

Istanbul, Eylül 2003

8. Ahmed Arif'in *Hasretinden Prangalar Eskittim*'in (Everest, 48. Basım, Aralık 2002) sonunda yer alan; Yılmaz Odabaşı'nın, Refik Durbaş ve Veysel Öngören'in konuşmalarından da yararlanarak hazırladığı tanıtma yazısı, şairin neler çektiğini öğrenmek için, satır atlamadan okunmalıdır.

Hasretinden Prangalar Eskittim, ilk kez 1968 yılında yayımlandı. O tarihten günümüze defalarca baskı yaptı. Birbirini takip eden birkaç kuşak sosyalist ve devrimcinin ellerinde, sözlerinde ve şarkılarındaydı. Birçok kişinin acı tatlı hatıralarında unutulmaz, özel bir yeri oldu.

Ahmed Arif şiirleri bizce, hem şairin kendi kuşağının hem de ardından 68-78 kuşaklarının memleket ve halk sevgisini, isyancı ruhunu ve başkaldırı etiğini simgeliyor. Kitabın bu 40. yıl özel basımıyla Ahmed Arif'in dizeleleriyle, eski kuşaklara bir kırmızı karanfil vermek istedik. Daha da önemlisi, gözlerden silinmeye çalışıldıkları bu çağda, bu fikirleri ve değerleri genç okurlara taşımak, hatırlatmak istedik.

ONUR YAYINCILIK
TOPLUMSAL TARİH VAKFI